

Ниwa

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 2 (2331) Год XLVI

Беласток 14 студзеня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Саюз вызвалення Беларусі

Яўген МІРАНОВІЧ

Семдзясят гадоў таму новы год у Савецкай Беларусі пачаўся ад арыштаў найбольш выдатных прадстаўнікоў беларускай нацыянальнай эліты. Ад паловы 1930 г. вяліся допыты камісарамі Дзяржаўнага палітычнага ўпраўлення (ДПУ) беларускіх пісьменнікаў, вучоных, палітыкаў. Пасля васьмі гадоў беларусізацыі грамадскага і дзяржаўнага жыцця ў рэспубліцы савецкае кіраўніцтва вырашыла ліквідаваць усе нацыянальныя адметнасці. Сталін, намагаючыся зрабіць гаспадарчае, палітычнае і ідэалагічнае жыццё ў СССР аднародным, не мог дазволіць на існаванне беларускай культурнай адасобленасці. Найбольшую небяспеку, паводле бальшавікоў, стваралі ў рэспубліцы інтэлектуальныя эліты — кіраўнікі адміністрацыі, пісьменнікі, гісторыкі, усе тыя, што апошнімі гадамі фарміравалі нацыянальную свядомасць грамадства. Прадметам асуджэння былі не толькі людзі, але таксама іх ідэі і вынікі працы.

У палове чэрвеня 1930 г. бальшавікі абвінавачалі беларускую інтэлігенцыю ў антысавецкай дзейнасці, мэтай якой было аб'яднанне этнічнай тэрыторыі Беларусі ў незалежную дэмакратычную дзяржаву з прыватнай уласнасцю на зямлю і парламенцкім кіраваннем. Ва ўмовах бальшавіцка-расійскай і польскай акупацыі Беларусі пасля Рыжскага пакта такія імкненні былі б цалкам натуральнымі для нацыянальных эліт. Праблема аднак у тым, што ў той час, калі праводзіліся арышты беларускай інтэлігенцыі, ніхто з іх ужо не змагаўся за такую Беларусь, якая паказвалася ў актах абвінавачвання. Большасць арыштаваных сапраўды змагалася за незалежную беларускую дзяржаву ў этнічных межах, з парламенцкім кіраваннем і прыватнай уласнасцю на зямлю, але гэта ўсё было ў 1918-1923 гадах. Пасля нават стваральнікі Беларускай Народнай Рэспублікі паверылі бальшавікам і ўключыліся ў будаўніцтва Савецкай Беларусі. Узначальвалі яны найважнейшыя культурныя, асветныя і гаспадарчыя ўстановы. Ніякія дакументы, ні навуковыя доказы, аднак, не паказваюць, што імкнуліся яны адарваць Беларусь ад Савецкага Саюза.

Новае партыйнае і чэкіскае кіраўніцтва Беларусі на чале з Канстанцінам Геам і Пётрам Рапапортам, прысланае з Масквы на пачатку 1930 г., пасля пару месяцаў працы выкрыла тайную арганізацыю пад назвай Саюз вызвалення Беларусі. Узначальваць яе мелі Вацлаў Ластоўскі, Усевалад Ігнатоўскі, Язэп Лёсік, Ігнат Краскоўскі, Аркадзь Смоліч, Аляксандр

[працяг & 4]

Дырэктар Ала Сяткоўская ў сваім кабінце.

У Нарве культура трымаецца моцна

Дырэктар Ала Сяткоўская

Ада ЧАЧУГА

Ала Сяткоўская ўжо амаль дваццаць гадоў працуе ў Нарве на ніве культуры. Раней яна была бібліятэкарам, а ад мая мінулага года стала дырэктарам Нарваўскага асяродка культуры.

Кажу вам, гаворыць мне Ала Сяткоўская напярэдадні свят, 19 снежня 2000 года, такая шырокая дзейнасць у нас цяпер. Зараз адзін „Сільвестр” у асяродку арганізуем, пасля — другі.

У нас жа, як ведаеце, большасць людзей гэта праваслаўныя. На праваслаўнага „Сільвестра” хацеў бы гуляць кожны. Зала ГОКа лопаецца ў швах. А вось на „Сільвестра” па новым стылі цяжка назбіраць столькі людзей. Але, калі запісаліся дваццаць пар, дык ужо можна гуляць. Трэба ж даць сатысфакцыю і іншым.

Для падрыхтоўкі вечара ў нас тут добрыя ўмовы. Хадзіце, я завяду вас на кухню, запрашае мяне дырэктар. І сапраўды, кухня цудоўная, як з журнала. На вокнах прыгожыя фіранкі і заслонкі ў чырвона-белую клетачку. Ёсць тут усё, што неабходна. Адных халадзільнікаў аж тры.

20 студзеня, расказвае Ала Сяткоўская, наш асяродак арганізуе ў Тыневічах юбілей дваццацігоддзя мясцовага мастацкага калектыву „Тыневічанкі”, якім кіруе Валянціна Франкоўская. Калектыву гэты раславіў нашу гміну не толькі ў бліжэйшым наваколлі. Запісы старадаўніх песень у выкананні „Тыневічанак” часта цешаць слухачоў Беларускага радыёвяшчання. На юбілей „Тыневічанак” выступаць „Крыўчанкі” з Крыўца і калектыву Алеся Лойкі з Гродна.

[працяг & 5]

Політэхнічны інстытут у Гайнаўцы

Сенат Політэхнічнага інстытута ў Беластоку адобрыў уступнае пагадненне паміж управамі Гайнаўскага павета і горада Гайнаўкі ды Інстытутам аб стварэнні ў наступным навучальным годзе ў Гайнаўцы Замясцовага аддзялення Політэхнічнага інстытута ў Беластоку.

[філіял & 3]

Уцёкі ад цывілізацыі

Мы разважалі з жонкаю перасяліцца на Сувальшчыну або на Паазер'е, бліжэй Аўгустова. Аднак успомніў я пра Багдана Газа, ляснічага з Вулькі-Тэрахоўскай, з якім шмат часу ўтрымоўваю сямброўскія кантакты. У час сустрэчы зарэкамендаваў ён мне Чаромхаўскую гміну.

[перасяленне & 3]

Замкі ў наднёманскай імгле

Жыхары „прывіднага замку”, які вырас перад нашымі вачыма так сама раптоўна, як вырастала колісь старажытная Горадня перад змардаваным падарожнікам: паклоннік дэкадансу Анатоль Брусэвіч, скандаліст Юры Гумянюк, далікатная Анжаліна Дабравольская, суровы Васіль Дзівашэвіч, Эдзік Мазько, Юрась Пацюпа ды бацька беларускага блюза Віктар Шалкевіч.

[рэцэнзія & 8]

Як я ездзіў на гару Афон

На працягу двух дзён мы наведаль месцы, дзе апостал Павел распаўсюджваў хрысціянства, а таксама археалагічныя цікавінкі, што сведчылі пра бурнае жыццё старажытных жыхароў выспы. У музеі мы бачылі копію Ніке з Саматракі, арыгінал якой знаходзіцца ў парыжскім Луўры.

[падомніцтва & 9]

Хачу, каб умелі плаваць

У тым часе пазнаёміўся я з Дзмітрыем Макаравым, загадчыкам партызанскага руху ў Камянецкім, Кляшчэлеўскім і Сямятыцкім раёнах. Пасля вызвалення ён 3-4 тыдні быў камэндантам горада Кляшчэлі і ўсіх партызан высялаў на фронт, а мяне паставіў у млын.

[успаміны & 10]

Рыбацкія майстрыхі

Праз нейкі час па ўсёй хаце разносіўся смакавіты пах кашанкі. Гэта для гаспадыні было знакам, што трэба заняцца каўбаскай-„пальцоўкай”. Я лічу, што такой смачнай каўбасы, якую рабілі ў Рыбаках, нават са свечкай не знойдзеце.

[кулінарыя & 11]

Беларусь — беларусы

На злome стагоддзяў

За намі XX стагоддзе і мы ўжо на парозе трэцяга тысячагоддзя. Гэты календарны факт схіляе да задумы над пройдзеным шляхам і бліжэйшай будучыняй. Мы звярнуліся да вядомых асоб з просьбай падзяліцца з нашымі чытачамі рэфлексіямі на гэту тэму.

Адказвае Зянон ПАЗЬНЯК — старшыня БНФ „Адраджэньне”.

„Ніва”: — Як запам’яцеца Вам мінаючае стагоддзе?

— Стагоддзем масавых забойстваў і татальнай хлусні.

— Якое з Ваішых здзяйсненняў лічыце найважнейшым?

— Вяртанне незалежнасці Беларусі і адкрыццё Курапатаў.

— Якія выклікі чакаюць нас у новым стагоддзі?

— Упадак маралі.

— Чого б Вы пажадалі беларусам на Бацькаўшчыне і ў замежжы ў бліжэйшай будучыні?

— Нацыянальнай салідарнасці.

Фота Міры ЛУКШЫ

„Беларуская схема”

22 снежня 2000 года ўпраўленне па барацьбе з кантрабандай Дзяржаўнага мытнага камітэта Расійскай Федэрацыі канфіскавала 54 аўтамабілі ў трох аўтасалонах фірмы „Ольта-моторс” у Маскве. Так супрацоўнікі ДМК прадэманстравалі, што змагаюцца з „беларускай схемай” збірання імпартнай пошліны. Ісціна схемы: іншамарка праходзіць мытны кантроль у Беларусі, паколькі тамашня імпартная пошліна больш чым у дзесяць разоў ніжэйшая, чым у Расіі, дзе пры выдачы пашпарта транспартнага сродка мытна не можа спагнаць розніцу паміж імпартнымі пошлінамі Расіі і Беларусі нават праз суд: паводле дамовы аб Мытным саюзе абедзве краіны лічацца адзінай мытнай прасторай. Рэальных вынікаў аперацыі, хутчэй за ўсё, не будзе. Адзін з заснавальнікаў „Ольта-моторс” Вячаслаў Калашнікаў патлумачыў

чыў часопісу „Коммерсант”, што некалькі месяцаў таму мытнікі ўжо праводзілі аналагічную акцыю, але фірма выйграла суд і вярнула машыны. Як мяркуюе часопіс, шэф расійскага ДМК Міхаіл Ванін, праводзячы чарговую праверку, прабуе пазбегнуць звальнення (у 1998 годзе яго ўжо здымалі з пасады, але пасля аднавілі). Па сведчаннях „Коммерсанта”, новая пагроза адстаўкі павісла над Міхаілам Ваніным гэтым летам. Часопіс напамінае, што 18 лістапада 2000 года звольніўся па сваім жаданні кіраўнік Цэнтральнай мытнай управы (самага, лічы, хлебнага месца на мытні) Аляксандр Бычкоў — правая рука Ваніна. Некаторыя супрацоўнікі ДМК мяркуюць, што Аляксандр Бычкоў звольніўся таму, што шэф рашыў „вывесці яго з-пад удару” у выпадку магчымай адстаўкі.

Політ.ру — 23.12.2000 г.

Санта-Клаўсы ад апазіцыі

Некалькі бел-чырвона-белых нацыянальных сцягоў былі вывешаны ў навагоднюю ноч у мінскім мікрараёне Паўднёвы-Запад. Самае вялікае палотнішча было замацавана на правадах паміж жылымі дамамі па вуліцы Голубева. „Гэта былі першыя ў трэцім тысячагоддзі нацыянальныя сцягі, паднятыя над Беларуссю”, — так у інтэрв’ю для БелаПАН пракаментываў гэту акцыю адзін з яе ўдзельнікаў, які пажыў даў застацца ананімным.

Яшчэ адной святочнай акцыяй прадстаўнікоў апазіцыі сталі віншаванні мінчан актывістамі арганізацыі „Малады фронт”, якія выйшлі ў навагоднюю ноч на вуліцы горада. Адна з груп маладафронтаўцаў на чале з лідэрам арганізацыі Паўлам Севярынцам прайшла па

маршруце Кастрычніцкая плошча — Палац спорту — плошча Незалежнасці, час ад часу скандуючы лозунг „Жыве Беларусь”. Чацвёрта актывістаў „Маладога фронту” былі адзеты ў бел-чырвона-белую вопратку Санта-Клаўса і Святога Мікалая. Яны раздавалі мінакам календарыкі, недзяржаўныя газеты і аўдыёкасеты, а таксама віншавалі іх на беларускай мове. Па словах Паўла Севярынца, рэакцыя мінчан на віншаванні па-беларуску была „самай станоўчай”, прычым многія з іх адказвалі на „харошай беларускай мове”. Бел-чырвона-белыя маладафронтаўцы не раз прыцягвалі ўвагу супрацоўнікаў міліцыі, аднак ніхто не быў затрыманым.

Белорусская деловая газета № 897 ад 5.01.2001 г.

Сустрэча прадпрымальнікаў

Трохбаковыя перагаворы аб супрацоўніцтве прадстаўнікоў саюзаў прадпрымальнікаў і работаўцаў Беларусі, Украіны і Польшчы пройдуць з 31 студзеня па 2 лютага ў Мінску. Дзелавую сустрэчу арганізуе Цэнтр падтрымкі прадпрымальніцтва і інвестыцый „Цэнтр XXI стагоддзе” пры садзеянні Мінскага

гарадскога выканаўчага камітэта ды ўкраінскага і польскага пасольстваў у рэспубліцы. У рамках форуму адбудзецца канферэнцыя па пытаннях знешнеэканамічнай дзейнасці, мытнага заканадаўства, падаткаабкладання, а таксама выстаўка тавараў вытворцаў трох краін.

Open.by, 5.01.2001 г.

Быць, ці не быць?

Інтэграцыйныя памкненні Аляксандра Лукашэнкі дасягнулі свайго апагею. Ужо дамоўлена з Пуціным, што з 2005 года беларускія грошы перастаюць існаваць. Беларусы пачнуць карыстацца купюрамі з двухгаловым імперскім арлом. Гэта аўтаматычна будзе абазначыць, што такой дзяржавы, як Беларусь больш няма, а ёсць тэрыторыя, якая знаходзіцца пад пратэктаратам Расіі з далейшай поўнай стратай нацыянальнай тоеснасці. Масква паабяцала для ажыццяўлення гэтых планаў 200 мільёнаў долараў дапамогі для Лукашэнкі. Але апошняму дыктатару ў Еўропе спачатку трэба ўтрымацца пры ўладзе ў 2001 годзе. Таму расійскі грашовы падарунак можа пайсці на выбарчую кампанію Аляксандра Лукашэнкі. А яна ўжо пачалася. Дзяржаўныя СМІ штодня бэсцяць апазіцыю і Запад, асабліва ЗША. Лукашэнка вельмі баіцца, што яго напаткае лёс Мілошавіча. Таму ён палюхае беларускі народ НАТАўскімі бамбардзіроўкамі, апазіцыянерамі-тэрарыстамі і яшчэ чорт ведае чым. Пуцін не з’яўляецца верным саюзнікам. Расіі патрэбна падудладная Беларусь, але неабавязкова патрэбны Лукашэнка. Масква можа падтрымаць інфармацыйна (беларускі тэле- і радыёэфір поўнасцю заваяваны расійскімі СМІ) і фінансава больш прадказальнага кандыдата, які ў дадатак можа стаць легітымным для цывілізаванага свету. Таму Лукашэнку патрэбна прызнанне законнымі будучых прэзідэнцкіх выбараў. Варыянт фальсіфікацыі, які быў выкарыстаны ў час выбараў у гэтак званы парламент, магчымы толькі ў крайнім выпадку. На прэзідэнцкіх выбарах сённяшняму ўладару Беларусі неабходна хоць трохі праўдападобная перамога. Яна магчыма, калі канкурэнт будзе слабы, альбо галасы праціўнікаў Лукашэнкі, якіх з кожным днём робіцца больш, расцярушацца паміж шматлікімі кандыдатамі. А тое, што кандыдатаў будзе некалькі вядома ўжо зараз. Не прапусціць свайго шанцу пагуляць на палітычным полі беларускі „Жырыноўскі” — старшыня ліберал-дэмакратаў Гайдукевіч. Напэўна не застануцца ўбаку і „апазіцыйныя” камуністы Калякіна. Але іх электарат, гэта электарат Лукашэнкі і „бацьку” няцяжка будзе пераканаць сваіх „блудных сыноў” вярнуцца пад свае сцягі. Іншая справа дэмакратычная апазіцыя. Застаюцца непрадказальнымі дзеянні Зянона Пазьняка, які мае поўнае права балатавацца. Хаця ж яго рэйтынг нават сярод дэмакратычна накіраваных людзей яўна адмоўны, частку галасоў ён можа сабраць. Не вызначыліся канчаткова арганізацыі, што ўваходзяць у Каардынацыйную раду дэмакратычных сіл. 15 снежня на пасяджэнні Рады большасць падтрымала кандыдатуру гродзенца Сямёна Домаша. Ён набраў дзевяць галасоў у тым ліку самай моцнай апазіцыйнай арганізацыі Беларускага народнага фронту. Аднак тры галасы атрымаў кіраўнік афіцыйных прафсаюзаў, якія апошнім часам страцілі прыхільнасць Лукашэнкі, Уладзімір Ганчарык. Частка прадстаўнікоў Аб’яднанай грамадзянскай партыі падтрымала былога прэм’ер-міністра Міхаіла Чыгіра, што дало яму адзін голас. Невядома, што будзе рабіць сацыял-дэмакраты на чале з Міколам Статкевічам, які парушыў рашэнне з’езда КРДС і прыняў удзел у выбарах лукашэнкаўскай „палаты”. Па гэтай прычыне Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя не прымала ўдзел

у пасяджэнні КРДС. Ніяк не могуць кіраўнікі апазіцыйных партый і арганізацый адкінуць набок свае асабістыя амбіцыі дзеля ўратавання Беларусі. Асабліва дзіўным было рашэнне старшыні Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады Станіслава Шушкевіча падтрымаць Уладзіміра Ганчарыка. Праўда, гэта не было ўзгоднена з партыйнымі арганізацыямі Грамады і магчыма пазіцыя партыі зменціцца. 20 снежня найбольш актыўная і дзейзольная гродзенская арганізацыя БСДГ на сваім сходзе прыняла рашэнне падтрымаць Сямёна Домаша і збіраецца рэкамендаваць зрабіць гэта і Цэнтральнай радзе Грамады.

Аднак не выключана, што Ганчарык і Чыгір усё роўна захочуць балатавацца. Былы прэм’ер урада Лукашэнкі яшчэ да пасяджэння КРДС заявіў у інтэрв’ю „Белорусской деловой газете”: „Я анализирую рейтинг политиков. И не вижу, честно говоря, более „проходных” (акрамя сябе самога — аўт.) альтернатив. Если партии и движения выдвинут своего, менее популярного кандидата, то я параллельно с кандидатом от оппозиции буду выдвигать свою кандидатуру”. Але Міхаіл Чыгір відаць занадта ўпэўнены ў сваёй папулярнасці. Ён можа нават не сабраць патрэбныя 100 тысяч подпісаў выбаршчыкаў, каб стаць кандыдатам, бо ў час псеўдавыбораў у 1999 годзе за яго збіралі подпісы ў асноўным сябры арганізацый, якія зараз падтрымліваюць Сямёна Домаша.

Уладзімір Ганчарык подпісы сабраць зможа. На яго будуць працаваць тысячы работнікаў прафсаюзаў. Але гэтыя прафсаюзы не маюць ніякага аўтарытэту сярод працоўных і хутчэй за ўсё асаціруюцца ў працоўных калектывах як частка адміністрацыі прадпрыемстваў.

Сямён Домаш пакуль з’яўляецца найбольш рэальным кандыдатам. На яго ўладам цяжка будзе сабраць „забойчага” кампрамату. Акрамя яго хаты, якую ён прыватызаваў у час знаходжання на пасадзе кіраўніка Гродзенскай вобласці. Але прыватызацыя адбывалася законным шляхам і як не намагаліся лукашэнкаўскія суды знайсці парушэнне, нічога зрабіць не змоглі. Аднак мінусы ёсць і ў С. Домаша. Ён выйшаў з савецкай наменклатуры, што можа адштурхнуць найбольш зацятых антыкамуністаў. Але гэта ж магчыма паспрыяе прыхільнасці да кандыдата сённяшніх дзяржаўных чыноўнікаў, якім не салодка прыходзіцца ад выбарыкаў Аляксандра Лукашэнкі. Галоўнае, што С. Домаш амаль невядомы на ўсходзе Беларусі. А непрыязнасць „усходнікаў” да „заходнікаў” і наадварот, асабліва сярод старэйшага пакалення, існуе да гэтай пары. Напрыклад, мая, светлай памяці, бабуля ўвесь час казала нам з братам: „Хлопцы, жаніцеся на кім заўгодна, хоць на жыдоўках, але ні ў якім разе не на «саветках»”. „Усходнікі”, у сваю чаргу, лічаць нас „палякамі” і „куркулямі”. Так што Сямёну Домашу патрэбны час, каб заваяваць прыхільнасць людзей не толькі на Гродзеншчыне, але і па ўсёй Беларусі.

Існуе небяспека, што ў выпадку, калі Лукашэнка ўбачыць у асобе С. Домаша рэальнага канкурэнта, выбары будуць прызначаны як найхутчэй. Магчыма нават вясной. Так што першы год наступнага тысячагоддзя будзе для Беларусі лёсавызначальны, а ад людзей, якія ангажаваныя ў палітыку, патрабуе самаахвярнага і часам небяспечнага працы.

Зміцер КІСЕЛЬ

Уцёкі ад цывілізацыі

— Абрыва жыць у горадзе. Набітыя вуліцы. Смурод аўтамабільнага дыму. І гэтая няўпэўненасць у заўтрашнім дні... Насілле, разбоі... хочацца чым далей уцячы ад гарадскога шуму, ад цывілізацыі...

Аб пасяленцы з Гайкаў па-рознаму гаварылі ў наваколлі. У Вульцы-Тэрахоўскай нават дзіваком назвалі.

— Разумны чалавек не пакіне горада, каб зашыцца ў лясную глуш, — канстатаваў сябрук-чыгуначнік.

Іншай думкі былі чыноўнікі ў Чаромхаўскай гміне.

— Цікавы індывід, — сказала Ніна Ефімюк з Сельскагаспадарчай дарадчай службы. — Забудову „адчаканіў”. Гаспадаркай заняўся. Наведайце. Самі пабачыце...

Рашыў я наведаць пасяленца. За першым разам не пашанцавала. Сустрэліся мы выпадкова ў Чаромсе і дамовіліся на суботу.

Стаяла сонечнае надвор’е. Еду я на веласіпедзе праз лес і дыхаю духмяным паветрам. Снежаныскі вецер пранізвае куртку і халодзіць плечы. Цішыня. Раптам пачуўся брэх сабак. Гэта ўжо Гайкі. Гаспадарка выйшаў на прывітанне. Запрасіў дахаты.

— Як трапілі ў Гайкі? Ці не страшна аднаму жыць у лесе? Што паўплывала на пераезд у новы дом?

Спадар Рышард Бяловіч пачаў расказваць.

— З дзяцінства вабілі мяне лес і натура. Бацька мой быў паляўнічым. Пасля заканчэння пачатковай школы я паступіў у лясны тэхнікум. Затым скончыў Вышэйшую сельскагаспадарчую школу (факультэт лясніцтва) у Познані. Па прафесіі я ляснік. У час вучобы я пазнаёміўся са сваёй шлюбнай. Пераехаў жыць у Лодзь (адтуль жонка). Вымушаны быў змяніць прафесію, паколькі ў горадзе не было працы для лясніка. Стаў таксістам. Семнаццаць гадоў праездзіў. З прыходам рыначнай эканомікі ўсё ў краіне перамянілася. Я рашыў, што няма для мяне перспектывы ў горадзе. Забітыя вуліцы. Смурод вых-

лапных газаў. І гэтая няўпэўненасць у заўтрашнім дні, насілле, разбоі. Захацеў чым далей уцячы ад гарадскога шуму, ад цывілізацыі.

Мы разважалі з жонкаю перасяліцца на Сувальшчыну або на Паазер’е, бліжэй Аўгустова. Аднак жыццё прыносіць сюрпрызы. Калі я сабраўся паехаць, каб забудову сабе падшукаць, успомніў пра Багдана Газа, ляснічага з Вулькі-Тэрахоўскай, з якім шмат часу ўтрымоўваю сяброўскія кантакты. У час сустрэчы сябра зарэкамендаваў мне Чаромхаўскую гміну.

— Дзе табе бадзяцца па свеце? — гаварыў калега. — У нас шмат гаспадарак пустуе. Людзей ведаеш. Заняткаў у сваёй прафесіі знойдзеш...

Паехалі мы на Пагулянку, затым агледзелі дом на Белай Стражы. Спыніліся на калёні ў Гайках. Гаспадарка падыходзіла. Навокал лес ды кусты. Чыстае паветра. Гэта якраз тое, чаго я шукаў.

— Хачу адзначыць, — прыкмячае пан Рышард, — што ў сямідзесятыя гады, у час працы ў Бельскім надлясніцтве пазнаў я многа людзей, з якімі пасябраваў. Спадабалася іхняя культура, звычаі, а перад усім старадаўнія абрады.

— Як вы ставіцеся да беларусаў?

— Станоўча. Мае дзед з бабулькай у Дзісне жылі, над паўночнай Дзвіной. Памятаю, як пераехаўшы ў 1945 годзе на вернутыя землі на беларускай мове гаварылі (мо не на літаратурнай, але і не на польскай). Так што мяне больш цягне на ўсход, чым на захад. А за домам Багдан зараз ляжыць, калі я выязджаю, — паяснае суразмоўца.

— А чым займаецеся?

— Работы ў гаспадарцы хапае. Зрабіў я неабходны рамонт, раскінуў дрыготню ды некалькі непрыдатных прыбудовак. Даўнейшую кузню перарабіў

Гайкі — навокал адзін лес ды кусты і... чыстае паветра.

на паравую лазню. Большай мадэрнізацыі кватэры не раблю, бо рашыў пакінуць усё ў даўнейшым выглядзе. Хачу паказаць прыязджаючым турыстам як людзі даўней жылі на вёсцы.

— Да вас турысты прыязджаюць?

— Пасля рамонтныя прызначыў дом на турыстычную кватэру. Аформіў дакументы ў гміне на гаспадарчую дзейнасць. Даю аб’явы ў газетах і ваджу турыстаў па Гайнаўшчыне. Сёлета прыязджалі да мяне сем’і з-пад Яленяй-Гуры, Варшавы і Беластока, не лічу жончыных ды сваіх калег. Я паказаў ім старадаўнюю царкву ў Чаромсе-вёсцы, Гайнаўскі сабор і Белавежскую пушчу. Былі зачараваны. Захапляліся невялічкімі драўлянымі хаткамі на вёсцы, цудоўным лясным краявідам і чыстым паветрам. Для нас тут вады не хапае. Але многа зменіцца, калі ў Рэпчычах вадасховішча пабудуюць. Адкрыецца шанец для Рэпчычаў, Кузавы, Кляшчэляў і наваколя. Можна будзе заняцца вытворчасцю сувеніраў, адкрываць ларкі з маражэным ці малой гастронаміяй. Можна будзе рыхтаваць кватэры для турыстаў.

Я даведаўся, што мой суразмоўца хоча арганізаваць скансэн і музейны куточак. Захаваў шмат рэчаў, якімі даўней карысталіся на вёсцы: кросны, маслабойку, прыладу для развівання пражы і выцскання сыру, шаткаўніцу для капусты, прас на вугаль, старадаўні куфар ды іншае.

Варта адзначыць, што спадар Бяловіч у час рамонтны не разбурыў рускай печы з прыпечкам, на якім даўней старыя косці награвалі. Паравая лазня таксама пабудавана на ўзор рускай бані.

— З адной праблемай не магу справіцца, — сказаў на развітанне — няма водаправода і тэлефона (карыстаецца ён сатавым). Але, мабыць, гэта яшчэ адзін фактар, які паслужыць турыстам прыпомніць часы вясковых калодзежаў, — дадае.

Пакідаю шдзібу спадара Бяловіча з надзеяй, што неўзабаве зноў сустрэнемся і падзелімся думкамі наконт жыцця ў лясной глушы здалёк ад цывілізацыі.

Уладзімір СІДАРУК
Фота аўтара

Політэхнічны інстытут у Гайнаўцы

Сенат Політэхнічнага інстытута ў Беластоку 22 снежня 2000 г. адобрыў уступнае пагадненне ад 14 снежня 2000 г. паміж управамі Гайнаўскага павета і горада Гайнаўкі ды Інстытутам, якое прадбачвае стварэнне ў наступным навучальным годзе ў Гайнаўцы Замясцовага аддзялення Політэхнічнага інстытута ў Беластоку. Падпісаць дамову і пазнаёміцца з умовамі вучобы ў Гайнаўку прыязджалі рэктар праф. Міхал Болтрык і яго намеснік праф. Францішак Семіяняк. Калі пастанову зацвердзіць Міністэрства нацыянальнай адукацыі, пачнецца праца па падрыхтоўцы да набору студэнтаў. Прадбачваецца прымаць спачатку па 90, а ў будучыні нават па 120 студэнтаў на стацыянарнае і столькі ж на завочнае аддзяленне кожны год.

— Амаль год таму пачалі мы рыхтаваць дакументы, а падпісанне ўступнай дамовы з’яўляецца пачаткам афіцыйнай дарогі да яе рэалізацыі. Хацелі б, аднак, каб у лютым або сакавіку 2001 года мець ужо адказ з Міністэрства нацыянальнай адукацыі і пачаць рыхтавацца да адкрыцця аддзялення і набору студэнтаў. Яшчэ ў студзені плануем разведаць сярод выпускнікоў сярэдніх школ, колькі будзе ахвотных вучыцца ў нашай вышэйшай установе, — пайфармаваў Уладзімір Пятрочук, стараста Гайнаўскага павета.

Выпускнікі сярэдніх школ з Гайнаўскага, Бельскага і Сямятыцкага паве-

таў будуць здабываць вышэйшую інжынерскую адукацыю па ахове асяроддзя са спецыяльнасцямі: управа асяроддзем і турыстыка ў эксістэмах. Згодна пагадненню, Управа горада аддасць у карыстанне Політэхнічнаму інстытуту будынак, у якім вучацца малодшыя дзеці Падставовай школы н-р 5 (вуліца Пілсудскага, 8) і праз два першыя гады будынак гэты будзе ўтрымвацца за гарадскія сродкі. Управа павета абавязваецца аддаць, спачатку ў бясплатнае карыстанне, фізічную і хімічную лабараторыі ды гімнастычную залу, якія знаходзяцца ў суседнім Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы і будынак інтэрната з 30 начлежнымі месцамі, які ўваходзіць у склад Комплексу прафесійных школ. Дадакова гарадскія і павятовыя ўлады хочучь звярнуцца да Саюза польскіх настаўнікаў, каб здаў ён у арэнду частку памяшканняў у Доме настаўніка на дыдактычныя і адміністрацыйныя патрэбы. У выпадку выкарыстання Педагагічнай бібліятэкі на патрэбы студэнтаў, была б яна разбудавана і мог бы быць збудаваны калідор, які спалучаў бы асноўны дыдактычны будынак з бібліятэкай. Прадугледжваецца, што некаторыя заняткі будуць адбывацца ў лабараторыях белавежскіх навуковых інстытутаў і для праезду студэнтаў выкарыстаны будзе гарадскі транспарт.

— Адкрыццё аддзялення Політэхніч-

нага інстытута ў Гайнаўцы дае многім маладым людзям шанец здабыць вышэйшую адукацыю, якога былі б яны пазбаўлены, не маючы магчымасці ўладкавацца ў іншых гарадах па прычыне складанага матэрыяльнага становішча. Політэхнічны інстытут у Беластоку гарантуе адукацыю на высокім узроўні. Дадасць гэта прэстыжнасць гораду як асветнаму асяродку. Павінны мы ведаць, што якаснасць кадраў будзе ў будучыні вырашаць аб развіцці

горада, — заявіў Анатоль Ахрыцюк, бурмістр Гайнаўкі.

Заняткі будуць весці выкладчыкі з Беластока і з белавежскіх інстытутаў: даследавання лясніцтва і млекакормячых ды Геабатанічнай станцыі Варшаўскага універсітэта. Ужо сабраны заявы ад навуковых супрацоўнікаў, якія хацелі б выкладаць у гайнаўскім замясцовым аддзяленні і іх колькасць перавышае патрэбы. Застаецца толькі чакаць рашэння Міністэрства нацыянальнай адукацыі.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Будынак, у якім плануець адкрыць Замясцовае аддзяленне Політэхнічнага інстытута.

Стэфан Бергман 1904-2000

— Дэкларацыі незалежнасці Украіны і Беларусі былі для мяне — не толькі як палітыка — найвялікшым святам. Споўніліся мае асабістыя мары, — сказаў Стэфан БЕРГМАН расійскай праграме „Deutsche Welle” 17 жніўня 1992 года ў Капенгагене.

Стэфан Бергман нарадзіўся ў 1904 годзе ў Вільні, як чацвёртае дзіця ў сям’і працаўніка друкарні Сымона Эпштэйна (сваё імя Венямін Эпштэйн памяняў у 1930 годзе па канспірацыйных прычынах). З 1917 года, пасля смерці бацькі, вымушаны быў зарабляць на жыццё. У 1919 годзе, дзякуючы дапамозе бацькавых калегаў, пазнае працу наборшчыка ў друкарні. Дарабляе як разносчык газет. Запісваецца ў Саюз камуністычнай моладзі.

Камунізм і друкарская справа сфармуюць усё яго жыццё. У 1924 годзе працуе ў друкарні КПЗБ у Беластоку. Арыштаваны на вуліцы з вёрсткай адозвы ЦК КПЗБ супраць „сецэсіі” (групоўка, якая не аглядаючыся на змену дырэктываў з Мінска, рыхтуецца да паўстання супраць Польшчы). Тры з паловаю гады ў турме на Лукішках. Падчас зняволення трымае чатыры галадоўкі. Пасля турмы два гады службы ў польскай арміі. У трыццатыя гады выезджае ў Савецкі Саюз. Працуе ў апарце КПБ, кіруе Адзелам нацыянальнасцей КПЗБ. Арыштаваны ў 1935 г. напярэдадні гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі. Зведваў лагеры Калымы, Магадана.

У час вайны добраахвотнікам пайшоў у Савецкую Армію, але на фронт, як ненадзейны элемент, не трапіў. Прыехаў у Польшчу ў 1945 годзе. Працаваў у выдавецтве „Książka”, якое пазней было перайменаванае на „Książka i Wiedza”. Пасля выхаду на пенсію ў 1966 годзе займаецца публіцыстыкай, перакладамі, рэдакцыяй гістарычных і палітычных твораў. Супрацоўнічае з Яўрэйскім гістарычным інстытутам у Варшаве.

У 1931 годзе Стэфан Бергман ажаніўся з Аляксандрай Малейскай (Хавай Кучкоўскай), якая таксама была заангажаваная ў дзейнасць КПЗБ. Лёс для яе быў таксама мала літасцівым, як і для мужа — зведла яна і турмы, і лагеры савецкай Поўначы. Пасля выхаду на пенсію займаецца даследаваннем заходнебеларускага нацыянальнага і камуністычнага руху. Аляксандра Бергман аўтарка, між іншым, кнігі „Rzecz o Bronisławie Taraszkiewicz” і „Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej”. Выдатную дапамогу ў іх напісан-

ні аказаў жонцы Стэфан Бергман.

Хаця ўсё палітычна актыўнае жыццё быў ён камуністам, аднак не прызнаваў тэорыі Маркса-Энгельса пра знікненне малых народаў, якія павінны былі растапіцца ў большых — „гістарычных”. Блізкім яму затое быў погляд Міхайла Драгаманава, выказаны ў 80-я гады мінулага стагоддзя, пра неабходнасць такога падзелу Расійскай імперыі, каб

кожная, нават найменшая нацыянальнасць атрымала магчымасць развіцця сваёй культуры, самастанаўлення і кіравання сваімі справамі.

— Працэс нацыянальнага адраджэння Украіны і Беларусі, як і іншых народаў былога СССР, незваротны, — гаварыў Стэфан Бергман ва ўспомненым тут інтэрв’ю Барысу Вайлю, — аднак працэс вызвалення ад русіфікацыі, якая вялася ў савецкай імперыі з далёка большай паслядоўнасцю, хітрасцю і грубасцю, чымсьці ў царскія часы, будзе доўгі. І на Украіне, і на Беларусі прыняты закон аб дзяржаўнай мове, аднак ажыццяўляецца ён занадта марудна, асабліва на Беларусі (размова адбывалася ў 1992 годзе — М. В.). Складаецца ўражанне, што беларускай інтэлігенцыі не хапае заўзятасці, неабходнай дзеля пераваду школьнасці на родную мову, а гэта ж падстава адраджэння нацыянальнай культуры.

Стэфан Бергман памёр на 97-м годзе жыцця, 14 кастрычніка 2000 года. Пахаваны на яўрэйскіх могілках у Варшаве. Фелікс Тых, дырэктар Яўрэйскага гістарычнага інстытута развітаўся з ім словамі: „Быў адзіным вядомым мне вязнем НКВД, які не паддаўся страшнай машыне фізічных і псіхічных катаванняў. У невыносных умовах застаўся сабою і не прызнаўся сталінскім следчым у няздзейсненых правінах. Можна былі і іншыя, але я ведаў толькі Яго. Заўсёды імпанавалі мне Яго веды ў галіне грамадскіх навук, набытыя поўнацю на дарозе самавучтва. Пазней імпанавалі мне Яго жыццёвыя паводзіны, як ён не паддаваўся старасці, глухаце і як паспяхова зразумеў, што здарылася з Яго рухам у гэтым стагоддзі. Мала каму гэта ўдалося”.

Мікола ВАЎРАНЮК

Саюз вызвалення Беларусі

[1 — працяг]

Цвікевіч, Сцяпан Некрашэвіч — прафесары, выкладчыкі Беларускага інстытута культуры і Беларускай акадэміі навук, а таксама найбольш выдатныя літаратары — Янка Купала і Якуб Колас. Сярод загаворшчыкаў мелі быць таксама выдатныя беларускія камуністычныя дзеячы — Зміцер Жылуновіч, Антон Баліцкі, Аляксей Адамовіч, Пётр Ілючонок, Дзмітрый Прышчэпаў. Гэтыя апошнія прымалі актыўны ўдзел у працэсе беларусізацыі жыцця ў рэспубліцы ў дваццатыя гады. Іх прысутнасць сярод абвінавачаных сведчыць аб тым, што была гэта звычайная ліквідацыя беларускага нацыянальнага жыцця, якому не дазвалялася існаваць нават у камуністычна-савецкім выглядзе.

Суд над арыштаванымі быў закрыты. Людзі зніклі часам нечакана, каб пасля апынуцца ў Сібіры ці на Салаўках. Але найгоршую крыўду ўчыніла ім савецкая прапаганда. Партыйныя газеты і часопісы друкавалі падкінутыя следчымі ДПУ матэрыялы, паводле якіх арыштаваныя прызнаваліся да найгоршых злачынстваў. Прапаганда паказвала будаўнічых беларускай дзяржаўнасці, тэарэтыкаў і выканаўцаў беларускага руху, вучоных, пісьменнікаў як нацыяналістаў, польскіх шпіёнаў і здраднікаў. Нацыянальна-дэмакратычны рух зняважліва ахрысцілі „нацдэмаўшчынай”. Пасля „нацдэмы” ставіліся на адным узроўні з нацыяналістамі. Сярод беларускіх нацыяналістаў апынуліся таксама некаторыя яўрэі, напрыклад, Самуіл Плаўнік, вядомы пад літаратурным псеўданімам як Змітрок Бядуля.

Па загадзе сакратара ЦК Камуністычнай партыі (большавікоў) Беларусі Гея ў „ачышчанай” ад „ворагаў народа” Акадэміі навук былі створаны „навуковыя брыгады”, якія мелі правесці аналіз усіх прац арыштаваных — кніжак, артыкулаў, рэфератаў, публіцыстычных выступленняў. Неўзабаве высветлілася, што нават напісаны ў станючым тоне артыкул пра чалавека беларускага рэнесансу, першадрукара Францішка Скарыну сведчыў пра антысавецкія, рэакцыйныя і нацыяналістычныя погляды аўтара. Сам Скарына стаў таксама ворагам савецкай улады. Яго партрэты і бюсты, якія часта ўпрыгожвалі кабінеты вучоных, былі дэманстраваны выкінуты. Большасць падручнікаў, выдадзеных у Савецкай Беларусі ў дваццатыя гады, таксама аказаліся антысавецкімі. У карыстанне ўвайшлі падручнікі па матэматыцы, паводле якіх дзеці лічылі ў адсотках рост прадукцыі на калгасных палях ці прагрэс у жывёлагадоўлі.

Шмат увагі прысвяцілі большавікі знішчэнню плёну працы Усевалада Ігнатоўскага, прэзідэнта Акадэміі навук, былога міністра асветы БССР. Яго кніжкі па гісторыі сталі доказам нацыяналістычнага мыслення і паставілі аўтара ў рад галоўных „ворагаў народа”. На дадатак быў ён „чужога сацыяльнага паходжання” (сын святара), шматгадовым членам канкурэнтнай большавікам партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў (эсэраў). Ігнатоўскаму прапанавалі стаць галоўным сведкам абвінавачвання супраць сваіх калегаў па навуцы, культуры, асветы. Прадстаўляў ён аднак тое пакаленне інтэлігенцыі, якое яшчэ ведала вартасць чалавечай годнасці. Не мог, аднак, сцяраць гвал-

ту і прыніжэння над сваёй асобай. 4 лютага 1931 г. пакончыў жыццё самагубствам. Быў чалавекам вялікага аўтарытэту. На яго паховіны рыхтавалася ісці мінская інтэлігенцыя. Большавікі, аднак, патаемна закапалі яго пару гадзін раней чым планавалася. Можна нават сказаць, што пашанцавала Ігнатоўскаму, таму што нават не вядома дзе знаходзіцца магільні ўсіх іншых „нацдэмаў”, памардаваных пры канцы трыццатых гадоў.

Раней, спосабам японскіх самураяў, прабаваў пакончыць свае жыццё Янка Купала, але выратавала яго прысутная дома жонка Уладзіслава, якая хутка выклікала медыцынскую дапамогу. Ігнатоўскі, які наведаў Купалу ў шпіталі пераконваў паэта, што не варта паміраць па прычыне правакацыйных абвінавачванняў. Хаця быў ён савецкім міністрам, не ведаў яшчэ тады, што такое большавіцкае правасуддзе. Раней, як эсэраўскі беларускі дзеяч, пазнаў толькі вынікі працы царскіх судовых органаў. Але гэта былі непараўнальныя да сябе сістэмы, пабудаваныя на зусім іншай маральнасці. Ігнатоўскі пайшоў следам Купалы пасля пару тыдняў размоў з савецкімі следчымі, якія прапанавалі яму фізічнае жыццё ўзамен за адрачэнне ад сваёй чалавечнасці.

Купала перад спробай самагубства напісаў ліст старшыні Цэнтральнага выканаўчага камітэта (прэм’ер-міністра) Аляксандру Чарвякову, які, як беларус, неўзабаве сам стаў ахвярай змагання з „нацдэмаўшчынай”. „Яшчэ раз, перад смерцю, заяўляю, што я ні ў якой контррэвалюцыйнай арганізацыі не быў і не збіраўся быць, — пісаў Купала. — Быў толькі паэтам, які думаў аб шчасці Беларусі. Я паміраю за Савецкую Беларусь, а не за якую-небудзь іншую. (...) Паміраю, разумеючы, што лепш смерць фізічная, чым незаслужаная палітычная смерць” (цытата паводле: А. Мяснікоў, *Нацдэмы*, Мінск 1993).

Учынак Купалы камуністычная прапаганда прадставіла як выпадак у п’яным выглядзе. Новы камісар асветы Ілья Гурскі па загадзе партыйнага кіраўніцтва напісаў нават п’есу пра алкагалізм беларускай інтэлігенцыі, якая пасля ставілася ў мінскіх тэатрах. „Нацдэмы”, паводле Гурскага, былі проста агіднымі — п’янымі, амаральнымі дэгенератамі, найчасцей „кулацкага” паходжання.

Разам з арыштам людзей у бібліятэках і архівах канфіскавалі іх працы. Рабілася ўсё, каб не астаўся ніякі след ад іх творчасці. Зніклі працы ўсіх беларускіх аўтараў па гісторыі, географіі, этнаграфіі, мовазнаўстве, краязнаўстве, мастацтвазнаўстве, творы найбольш выдатных паэтаў і празаікаў. Кіраўнікі кнігарняў і бібліятэк ад страху перад абвінавачаннем у нацыяналізме адмаўляліся прымаць кніжкі беларускіх аўтараў да продажу і распаўсюджвання. На іх месца трапіла „навуковая” літаратура, пісаная згодна духу марксізму-ленінізму, паводле палітычных патрэб крамлёўскага цэнтра кіравання.

Інтэлектуальнае беларускае жыццё пачало адраджацца толькі пры канцы васьмідзесятых гадоў. Пасля пару гадоў свабоды творчай працы ў Беларусі нанова пачаў царстваваць страх, што, найбольш аптымістычна кажучы, абазначае чарговую стагнацыю інтэлектуальнага жыцця краіны.

Яўген Мірановіч

Другая газета пружанскіх суседзяў

Памежныя гарады на польска-беларускай граніцы натуральна выклікаюць зацікаўленасць на Беласточчыне, асабліва іхняя прэса і кнігі. Грамадзяне Пружаншчыны ўжо бываюць у Гайнаўцы, Белавежы і іншых нашых гарадах. У Пружане — менавіта так называўся горад у 1589-1939 гадах — цяпер ужо ёсць другая газета „Голас Пружань”, якая паяўляецца штотыдзень, ад 2 чэрвеня 2000 г., на расійскай і беларускай мовах (адрас: 225140 г. Пружана, вул. Свабоды, 53). На чатырох старонках фармату А-3 няшмат можа змясціцца матэрыялу, аднак жа разам з газетай „Раённыя будні” (адрас: вул. Чырвонаармейская, 78) гэта ўжо ёсць дрожджы для нейкага мыслення пра лёсы сваёй зямелькі. Апошняя газета пер-

шапачаткова пачала друкавацца пасля 1939 года ў час савецкай улады і называлася тады „Зара камунізма”. Ад перастройкі завецца „Раённыя будні”, выходзіць па аўторках і суботах на беларускай мове. Трэба падкрэсліць, што на пачатку напісаны эпиграф з твораў Янкі Купалы: „Да лепшай долі, лепшай славы”. Апрача сучасных і гістарычных тэм перыядычна памяшчаецца ў ёй старонка, прысвечаная паэзіі. Дасюль выйшла каля сямі з паловай тысяч нумароў. Трэба цешыцца, што беларуская мова яшчэ не знікла. Добра было б, каб у Гайнаўцы бібліятэка камплектавала газеты выдаваемыя ў Брэсце, Кобрыне, Пружане, Бярозе, Свіслачы, Ваўкавыску, Вялікай Бераставіцы і Гродне. (pr)

Чорная ўдава

Люба ходзіць па зімовым горадзе без мэты. Першы раз ад многіх гадоў, калі тая беганіна, спажыванне страваў на хаду, заячы кароткі сон служыў аднаму: працы. Добра, што тая праца ў яе ёсць, і то такая якраз, пра якую марыла, а то арганізм, настроены на найвышэйшыя абароты, спаліў бы яе ўсю на пасадзе ў канторы ці ў школе. Люба „робіць у радзіве”, і гэта тлумачыць усё яе радзіне і знаёмым. Яе голас ёсць публічнай уласнасцю. Так як усё жыццё. А было яго ўжо трохкі, бо трыццаць пяць гадоў. Але і так, як кажа Любіна матка, жыцця яна не ведае, бо і што: вывучылі, работу далі, хату дастала яшчэ „па старых прынцыпах”... Грошы зарабляе, а колькі дзяцей адразу ідзе ў рады беспрацоўных. А што радзіны не мае, усё адна? То не трэба было так перабіраць! А і цяпер сватаюць Любу, прапануюць прыстойных хлопцаў, і то не з вёскі, а яна заперлася. Пара ў руку пачалаваць, калі сватаюць за добрага чалавека, а не выпінацца.

Ну, Люба да гэтай пары і не наракала на недахоп кавалераў ці ўвагу мужчын да яе, але ж не за кожнага пойдзеш. Да большасці з сяброў і знаёмых былі ў Любы толькі сяброўскія пачуцці, тым больш, што яны, ведаючы Любіну прыныповасць, стараліся не псаваць цудоўных адносін нават ценем „непрыстойнасці”. Не, Люба не была і не ёсць пуританкай, але ж, як хрысціянка, старалася не перажываць „прыгод”. Тым больш, што ў пару выпадкаў змена ў адносін папсавала цудоўнае сяброўства. Вядома, былі асобы ў яе жыцці, да якіх адчувала цяплейшыя пачуцці. Ды тая вартыя ўвагі ўсе парабіліся занятымі, а на „малалеткаў”, якія, нягледзячы на ўзрост усё моладу выглядаючай каліжанкі, ходзяць за ёю табуном, не мае ахвоты. Не буду ж выходзіць чужых дзяцей! — жартавала з адным са сваіх адаратараў, маладзейшым за яе на дзесяць гадоў. Адам, вядома, пакрыўдзіўся. „Табе што, бракуе чагосьці? — здзіўляўся. — Што замухам не была? Ты ж такая прыгожая дзяўчына. Дарэчы, каб ты малявалася, дык мо на старэйшую выглядала б...” — „А што, можа ў маім узросце і людзей у жывых няма? Пажыві яшчэ гэтых дзесяць гадоў, тады пасмакуеш таго, што смакую я цяпер...” Зусім адхацелася з ім размаўляць, калі запытаўся пра таблеткі ці іншыя забеспячэнні, якія ўжывае, каб не заскочыць, бо ж гэта трэба ўмець...

Здаецца, Адама цікавіла Люба як каханка легендарнага Юрася Самася больш, чым жывая Люба Навіцкая, цялесная і настолькі звяхраваная, што баяцца яе простыя мужыкі. Толькі Самась паспяваў за ёю, аж змагла яго гарэлка. Праўда, Любе здавалася ўжо, што і яна кончыцца са сваім сябрам, бо прыводзіла на яе цяжкую дэпрэсію немагчымасць вярнуць надвычайна таленавітага чалавека грамадству і літаратуры. Кідаўся Юрась і ў бізнес, і ў блуд, спрабаваў пісаць прозу і крытыку, але ў асяроддзі не бачылі яго больш чым алкаша, які запіў па прычыне творчае нямогласці. Даканай яго тэкст светлага дацэнта, які змясціў нарыс пра яго сярод тэкстаў пра ўжо памерлых паэтаў. Люба трымала за руку Юрася ў бальніцы ў час, ка-

лі ягоныя вочы зацягваліся патайбачковым сумам, трызніў (лекар патлумачыў, што з мазгавое гарачкі практычна не выходзіцца). Ледзь пахавала дарагога сабе чалавека, сябры пусцілі праграму пра яе самую. Не пра забытую жонку, першую чытачку Юрасёвых твораў яшчэ са студыяў, не пра другую, матку ягонага сына, не пра трэцюю, няшлюбную, матку дачкі, якая лічыла сябе Юрасёвай музай, і пасля пахавання, уся ў чэрні, ледзь не над магілай, ударыла Любу ў твар. Бо ўсе ягоныя кабеты прыйшлі, тыя афіцыйна прызнаныя крытыкай музы, але і яна, сяброўка, якую той і другі лічыў ягонай каханкай.

Чорны сум б’е з Любіных вачэй, кажуць, дэманічна чорных, ды пра гэта ўспамінаюць тыя, хто ствараў легенду Юрася Самася. Бы хто прасіў іх, гэтых творчых недарэкаў, каб легенды выдумвалі. Лепш бы пры жыцці падлі руку таму, хто падае, паўзе на каленях. Але не, ён, Юрась, не поўз, кажуць яны, ён па прыступках створаных сабою, у пекла зыходзіў, несучы грахі ўсяе нацыі ды ўсіх пакаленняў. І цяпер кожны кавалачак ягоных тэкстаў трактуюць як рэліквію, спадчыну, абы ліст ці шматок паперы з вершам, эскізам ці малюначкам гатовы неслі ў музей. А кабеты Юрася Самася звоняць Любе: аддай чужое, што нам забрала! Бо ж за спадчыну цяпер плацяць. А ты што за адна такая? Сяброўка? То ж ты нават разам з ім не жыла. А ж ключы мела ад кватэры, дык паказвай, што прысабечыла!

Адась, якога, мабыць, Люба расакрэціла ў яго планах заняцца няшлюбнай удавой і асобай вядомай у колах набліжаных да асвечаных людзей, меў і іншыя памкненні. Меркаваў там-сям паказацца са сваімі вершамі. Не былі яны горшыя за тыя, што друкуюцца, скажам, у Беластоку ў розных „элітарных часопісах”. Гэта можа сцвердзіць аб’ектыўна талковы чалавек, які разумее друкаванае слова. Адась, які, дзякуй Богу, не філолаг, а электрычны інжынер (а ўжо нават гэта ў Беластоку і аколліцах паказвае надзею на нармалёвага літаратара ці журналіста), пісаў сапраўды някепскія кавалкі, што могуць пацвердзіць хоць бы Міра Лукша ці Ганна Кандрацюк, якім наважыўся іх даць пачытаць; асабліва песні з іх зрабіць можна, хай і дыскапольныя, хай і рок. Але ж то не тое. Бо яны, тыя Мірка ды Гандзя, вершы прачыталі, выпілі па піве і сказалі праўду, чаго яны вартыя. Ды быць сябрам самае Любы Навіцкае! Натхняць яе, абараняць, быць сведкам ейных роздумаў і выбрыкаў!.. А ідзі ты на х...! — паслала яго тая дурная Люба. Мае ў акадэміках і піўбарах сваю сетку, дакладней давадалася пра тое, што па чарцы пляцецца пра яе самую. Ага, пашкадуеш! — не будзеш ты, будзе іншая.

Адаму не гонар было плакаць, хоць разроўся на вясёлай імпрэзе. Вылез на паранет на апошнім паверсе інтэрната. Праветрыцца. Не раз гэтак рабіў. І паляцеў. Заўсёды марыў лятаць, як той Колька, над мястэчкам.

Ідзе слава пра Любу Навіцкую ў месце: чорная ўдава. Драпежная багамолка. Мужыке зусім ужо яе лякаюцца, асабліва тыя, пісьменныя.

Міра Лукша

Дырэктар Ала Сяткоўская

[1 — працяг]

Дэманстраваліся мастацкія працы Эвы Алімоўскай з Нарвы і Станіслава Паскробкі з Рыбакоў, а таксама была наладжана выстаўка фатаграфій Мар’яна Свенцкага з Нарвы. Вядома, была і выстаўка народных вырабаў. Цяпер штогод будзем арганізоўваць такую прамоцыю нашай гміны.

Кухня прыгожая — як з журнала.

Дырэктар Нарваўскага асяродка культуры мае з кім працаваць. Сёння ў іх ёсць інструктар танцавальных калектываў (Андрэй Ваўранюк), інструктар самадзейных мастацкіх калектываў (Аліна Кос), інструктар тэатральнага і мастацкага гурткоў (Эва Алімоўская), інструктар спартыўных калектываў (Міраслаў Граматовіч), а таксама бібліятэкар (Анна Андраюк-Савіцкая).

Я рада, гаворыць Ала Сяткоўская, што матушка Аліна Кос цяпер працуе ў нас на цэлым штаце. Яна даязджае на работу з Ласінкі. „Лісічкі”, дзіцячы мастацкі калектыв з Ласінкі, якім яна кіруе, Нарваўскі асяродак культуры ўзяў цяпер пад свае крылы.

З усяго відаць, што Нарваўская гміна дбае пра свой асяродак культуры. Вось жа пару гадоў таму гмінная ўправа перадала яму на статутую дзейнасць гатэль, які калісь быў уласнасцю ПОМа. Гэта вялікая справа для культурнай дзейнасці ў Нарве. Гатэль называецца „Заезд пад акацыяй”.

А цяпер асяродак культуры ўпраўляе будынкам па былой школе ў Янове. У будучым годзе, кажа Ала Сяткоўская, мы маем адчыняць там маладзёжную турбазу. Гэта ж у ста метрах ад рэчкі. Сёлета быў байдарачны паход па Нарве. Школа ў вельмі добрым стане. Навокал лес. Ці ж можа быць лепшае месца?..

Каб было нам зручней весці гаспадарчую дзейнасць ды і наогул каб было лягчэй, восенню мінулага года войт Якуб Садоўскі закупаў нам „Нысу”. Так што сапраўды, бадай, гміна дбае пра нас, пацвярджае яна мае меркаванні.

За заслугі для праваслаўя

Па тым, колькі ўзнагарод — дзяржаўных і царкоўных — атрымаў мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава, на працягу апошняга года, відаць, як высока цэняцца заслугі Яго Блажэнства.

Сярод свецкіх узнагарод варта адзначыць перш за ўсё **Крыж Камандорскі Ордэна Адраджэння Польшчы, Памятны медаль Шлёнскай Ваеннай Акругі і Ордэн Аўтаноміі Палесціны**, уручаны Ясірам Арафатам у студзені мінулага года.

Мітрапаліт Сава атрымаў таксама ўзнагароды харытатывых арганізацый: **Звязду Дабрачыннага Таварыства „Тэмпляр’еры SCO”** (з Злучаных Штатаў Амерыкі) і **Ордэн Праваслаўных Шпітальнікаў I ступені**.

Што датычыцца царкоўных узнага-

дываў Ала Сяткоўская адчувае сябе тут у сваёй стыхіі. Увесь час прымае тэлефоны, нехта прыходзіць, іншы выходзіць. Цяжка з ёю размаўляць, а хочацца даведацца пра іх асяродак як мага больш. Але ў кожнага важныя справы. Дырэктар стараецца не пакрыўдзіць нікога, але ўсё ж сёння найбольш часу прысвячае мне, бо мы з ёю дамовіліся загадзя.

Ала Сяткоўская разумее тутэйшыя людзей, ведае іх псіхіку. Нарадзілася яна ў Ляшухах, у Старалітоўскай парафіі. Добра гаворыць па-беларуску. Закончыла Студыю бібліятэчнаўства пры Ваяводскай бібліятэцы імя Лукаша Гурніцкага ў Беластоку (цяпер: Książnica Podlaska).

Яна выхавала трое дзяцей. Дваццацігадовая дачка Мажэна заканчвае Гандлёвы тэхнікум у Беластоку. Дзевятнаццацігадовы Яраслаў цяпер у войску. Наймалодшая, пятнаццацігадовая Іаанна вучыцца ў першым класе Гайнаўскага беларускага ліцэя.

Кажу, што прозвішча ў яе нейкае не тутэйшае. А-а-а, гэта мая свякруха выезджала калісь на працу ў Ольштынскае ваяводства і прывезла сабе мужа з Нідзіцы. Свёкар быў тут вядомым будаўніком. Іх сын Георгій, мой муж, нарадзіўся ў Макаўцы. Цяпер ён працуе кансерватарам у „Рольмаку”.

Яшчэ аглядаем перадсвяточны асяродак, дзе свецяцца ўжо лямпацкі на ёлках, знаёмімся з бібліятэкай, а пасля едем у іхны гатэль. Ала Сяткоўская абавязкова хоча мне яго паказаць.

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

род, дык мітрапаліту Саву былі ўручаны: **Ордэн Крыжа Гроба Гасподняга I ступені** — ад патрыярха Дыядора з Іерусаліма, **Ордэн Святога Сяргея Радонежскага I ступені** — ад Маскоўскага патрыярха Алексія II, **Крыж Святога Інакенція I ступені** — ад імя амерыканскай Праваслаўнай царквы ўручыў яго мітрапаліт Феадосій.

З больш значных узнагарод неабходна вылучыць узнагароджанне Яго Блажэнства ў маі 2000 года ганаровым званнем Доктара Honoris Causa Інстытута Святога Уладзіміра ў Нью-Йорку. Было падкрэслена пры гэтым вялікае значэнне ўсяго таго, што робіць для праваслаўнага свету і яго вялікія старанні аб развіцці Праваслаўнай царквы.

Мітрапаліт Сава часта наведвае Беласток, дзе з’яўляецца загодчыкам Кафедры праваслаўнай тэалогіі Універсітэта ў Беластоку. Часта сустракаецца таксама з вернікамі. На здымку мітрапаліт Сава выступае ў Цэнтры праваслаўнай культуры ў Беластоку (17 красавіка 2000 года).

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Каляднікі са сваімі гвездамі ў рыбалаўскай царкве, разам з імі айцец Рыгор Сасна.

Шчаслівейшыя ў свеце

*З васьмікутнаю звяздою
Дзеці цэлаю гурбою
Выйшлі сёння на мароз.
З канца вёскі на змярканні
Пачалі калядаванне:
Нарадзіўся нам Хрыстос!*

У дзень, калі ехала я ў Рыбалы, моцна свяціла сонца. Пасля доўгіх хмурных і сумных дзён надвор'е ажыло і наводзіла добры настрой. А ў клубе — дзеткі аздаблялі калядныя гвяды. Развучвалі калядкі. Гаварылі пра свята. Пра традыцыю.

— Рыбалаўская гвезда мае ў сярэдзіне неба, — тлумачыць Лідзія Мартынюк, загадчыца вясковага дома культуры. — І яшчэ гарбатыя рогі! Толькі ўмелы майстар умее такую зрабіць.

Спецыялістам па рагатай зорцы ў Рыбалах з'яўляецца Дзямян Лукашук.

***

Паўлаўская гвезда ўжо іншая. Усярэдзіне — выява Божага Нараджэння — яслі. Многа ўвагі і таленту трэба дзеля гэтай справы. Дапамагаць вясёлыя і сугучныя колеры. Прытым адзначаць рэлігійны аспект кампазіцыі. Але дзеці гэта ведаюць. Упрыгожванне калядных гвездаў тут заведзена здаўна. Гэта — рытуал. Каб са спелым настроем увайсці ў святкаванне доўгачаканых Каляд.

*Ад хаціны да хаціны
Да гаспадароў гасцінных
З каляроваю звяздой*

*Ходзяць радасныя дзеці,
Пад акенцам звезда свеціць,
Так прыгожа, Божа мой!*

***

У Рыбалах яшчэ адзін непаўторны абрад. Упрыгожаныя гвяды аздабляць на час Усяночнай багаслуж-

бы царкву. Сярод ікон і ёлак дзесяць-пятнаццаць калядных гвездаў. Людзі захапляюцца. Дзеці і моладзь, якія падрыхтавалі гвяды, яшчэ больш хвалююцца. Прыхаджане, як штогод, заводзяць гутарку — чья гвезда была найпрыгажэйшая, хто пастараўся, папрацаваў.

— На першы дзень свята дзеці бяруць свае гвяды і ідуць калядаваць. Пасля зноў прыносяць іх у царкву, каб пастаялі тут да Вадохрышча, — паясняе настаецель прыхода айцец Рыгор Сасна.

Менавіта ў Рыбалах удала спалучаецца праца Дома культуры і прыхода. І бацюшка, і пані Лідка, і ра-

зам іх маладыя выхаванцы высока цэняць шматвяковую традыцыю.

***

Калядаванне, як і калісь, жывы тут абрад. Як кажуць некаторыя, „ад калядоўшчыкаў не адагнацца”. Ходзіць, звычайна, дзесяць або і больш калядных гуртоў. І не толькі мясцовыя. Зараз калядуць гарадскія ўнукі. Для іх Каляды таксама найбольш падабаюцца на вёсцы.

*Цешыць сёння ўсё Падлесце
Прыгажосць калядных песень
Той адвечны наш абрад.
Вось і радуе заўсёды
Сэрца нашага народа
Свята слаўнае Каляд.*

Пяцігадовы Крыстыян Бурнос хоча пахваліцца, як навучыўся калядкі „Учоя з вячоя”.

Тата Крыстыяна, псаломшчык Ян Бурнос, навучыў калядак увесь

Каляда

Аб чым я думаю,
калі
сяджу за сталом у свята Каляд.
Наўкол яго сядзяць
Людзі,
які вельмі важныя для мяне,
мая сям'я.
Аб чым я думаю
ў гэты дзень?
Аб мінулым.
Аб будучыні.
Аб жыцці і смерці.
Аб шчасці і горы.
Пра гэтых людзей
важных для мяне.
І пра сябе.

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” Гімназіі ў Нарве

маладзёжны гурток. Аж любя паслухаць іх спеву.

— Нашы дзеці нясмелыя, — тлумачыць пані Лідка, — але, калі з імі працуем, калі не шкадуем ім свайго часу і сэрца, нараджаецца радасць. А тыя, найбольш нясмелыя, калі перамогуць сябе — самыя шчаслівыя ў свеце!

***

Разам з айцом Рыгорам, паняй Лідкай і моладзю пайшлі мы з гвездамі аздабляць царкву. Па дарозе мы мінулі каляровыя крыж, размаляваны на XVII Сустрэчах „Зоркі”.

На небе, як у рыбалаўскай гвездзе, зіхацелі маладзік і зоркі.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

У рэпартажы скарыстаны фрагменты верша Віктара Шведа „Каляднікі”.

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Князь Валодша і вайна з крыжакамі

Апошні паход

Вайна з крыжакамі доўжылася ўжо трыццаць гадоў. Валодша вырашыў сабраць войска з усёй сваёй дзяржавы і ісці ўніз па Дзвіне на Рыгу, каб разбіць рыцараў і даць Полацкаму княству мір. Князь адправіў паслоў у землі балтаў і ў суседнія славянскія княствы. Ягоньня пасланцы паехалі ў Герцыку і ў Ноўгарад. Усевалад сустрэў палачанаў з радасцю, а наўгародцы ўспомнілі старыя крыўды і ісці ў паход адмовіліся.

Немцам удалося дазнацца пра Валодшавы планы. Пад выглядам купцоў і рамеснікаў крыжакі заслалі на беларускія землі сваіх шпегаў. Яны атрымалі заданне што б там ні было сарваць паход.

У прызначаны дзень у Полацку сабраліся палкі з усёй дзяржавы. Першыя воіны павінны былі рухацца далей на плытах і стругах, а конныя атрады — дзвінскім берагам. Па дарозе да гэтай сілы збіраліся далучыцца дружыны балтаў, эстаў і князя Усевалада.

Перад выходам у паход Валодша памаліўся ў Сафійскім саборы. Потым ён падняўся на свой вялікакняжы карабель і павярнуўся тварам да горада.

Бераг быў чырвоны ад шчытоў. Вясновае сонца грала на шаломах у воінаў. Дружыны стаялі пад шмагколернымі сцягамі. Князь глядзеў на іх і думаў, што чужынцам з крыжамі на плашчах ніколі не ўдасца перамагчы крывіцкую зямлю.

„Слава князю Валодшу! Слава!” — крычалі воіны. І раптам яны ўбачылі, як валадар пахіснуўся, схапіўся рукамі за карабельную слягму і пачаў паволі асядаць на дол.

Так загадкава абарвалася жыццё князя Валодшы. Відаць, яго атруцілі падасланыя крыжакамі людзі.

На той раз ворагі дамагліся свайго. Пазбаўленае камандзіра полацкае войска ў паход не пайшло. Але захапіць беларускую дзяржаву і паставіць яе на калені нямецкія рыцары не змаглі.

(працяг будзе)

Урачысты дзень

15 снежня 2000 года, пры нагодзе асвячэння новых крыжоў на царкве ў Аўгустове, у нашай школе пабываў мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава.

Ужо тыдзень да прыезду важнага гасця ўсе настаўнікі і вучні былі заняты падрыхтоўкай да сустрэчы. Думаю, аднак, што найбольш працы мелі настаўніцы беларускай мовы з Пачатковай школы і рэлігіі з Гімназіі. Урэшце надышоў гэты ўрачысты дзень. Думаю, што найбольш устрывожаны былі тры дзяўчынкі з I класа Гімназіі, якія сустрэкалі Яго Блажэнства ў нашай школе. Калі мы прывіталі мітрапаліта і ўручылі яму кветкі, усе прайшлі ў гімнастычную залу. Там прывітаў гасця гучны спеў калядак у выкананні вучняў V і VI класаў ПШ у Аўгустове пад кіраўніцтвам Ірэны Хадакоўскай. Пасля на сцэну ўвайшлі гімназісты. Падрыхтавалі яны ра-

зам з Магдалінай Раманчук расказ пра нараджэнне Ісуса Хрыста. Гэты спектакль вельмі спадабаўся нашым гасцям (апрача Яго Блажэнства ў нашай школе былі таксама ўлады гміны і іншыя госці). Мне асабліва спадабаўся чорт, якога дагасканала зайграў вучань II класа Гімназіі Павел Іванюк. Пасля артыстычнай часткі мы выслухалі прамову мітрапаліта. Пасля гэтага мы з сяброўкай Дыянай уручылі нашаму гасцю ікону Ісуса Хрыста — ён быў вельмі ўзрушаны. Яго Блажэнства падарыў нашай бібліятэцы некалькі кніжак. Усе вучні былі задаволены і амаль кожны з нас атрымаў іконку з рук мітрапаліта.

На канец гэтай прыемнай сустрэчы ўсе яе ўдзельнікі былі ўвекавечаны на супольным здымку.

Думаю, што ўсе вучні Пачатковай школы і Гімназіі ў Аўгустове многа вынеслі з гэтай сустрэчы і надоўга застанецца яна ў нашай памяці.

Юстына ВЫШКОЎСКАЯ

Зіма

На зямлю

падае снег.

Я іду вуліцай.

Я гляджу

ў неба.

У гэтым небе

любоў. Шчасце.

Сум.

Іаанна КАНАНЮК,

II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Апошняя сустрэча валанцёраў

Удзельнікі цыкла польска-нямецкіх семінараў „Маладыя валанцёры”, арганізаванага Польскім фондам дзяцей і моладзі, сустрэліся ўжо чацвёрты раз. Гэтым разам месцам спаткання быў горад Дрэздэн (Нямеччына). Валанцёры прабывалі там ад 16 да 20 снежня 2000 года. У семіраны ўдзельнічалі 15 асоб з Польшчы ды 10 асоб з нямецкага боку. Тэма чацвёртага і апошняга спаткання — „Рэклама, грошы

і людскія каштоўнасці”. Як сказаў Аркадыюш Бжазінскі, каардынатар праграмы „Маладыя валанцёры”, мэтай усіх чатырох сустрэч было стварэнне сеткі людзей з усёй Польшчы, якія дапамагалі б іншым ахвотным распачаць дзейнасць на ніве валанцёрства. „Маю надзею, што ў новым годзе ўдасца нам сарганізаваць падобныя сустрэчы”, — дадаў арганізатар мерапрыемства.

Міхась СЦЕПАНЮК

Сцэнка „Дзед і баба”.

Вёска маёй бабулі і яе легенды

Мая бабуля жыве ў вёсцы Кнаразы. Вёска знаходзіцца ў трох кіламетрах ад галоўнай шашы з Бельска ў Беласток.

Паводле старых жыхароў вёска, сялу ўжо 400 гадоў. Даўней гэтыя землі парасталі лясы. Адноўчы нейкі пан прыехаў сюды на паляванні і застрэліў вялікага звера, які называўся керназ або кнораз. Адтуль узялася назва вёскі Кнаразы. Даўней вёска знаходзілася ў іншым месцы. Цікавае тое, што непадалёк вёска Кнаразы і Плёскі людзі капаюць торф. На тым месцы калісьці працякала рака Нарва, але ў час вялікай паводкі змяніла яна сваё рэчышча і цяпер плыве ў іншым месцы, крыху далей на поўнач. На месцы даўняй ракі засталіся тарфянікі і людзі капаюць сабе торф, якім паляць у печах.

Іншая цікавая гісторыя звязана з эпідэміяй халеры. Нахлынула гэтая хвароба на людзей, якія вярнуліся з бежанства. Людзі тыя не маглі пазнаць сваіх панадворкаў, усё было зарослае пустазеллем і занядбанае. Халера была прычынай смерці многіх жыхароў. Аднак людзі перамаглі хваробу наступным чынам: бацюшка загадаў, каб усе сяляне сабраліся ў адной хаце, а ў сваіх хатах пагасілі агонь, жанчыны напралі і выткалі ручнік, а мужчыны зрабілі крыж. На другі дзень у царкве закупілі *обіядно*, узялі бёрда, ручнік і закапалі. На тым месцы паставілі крыж. Такім спосабам перамаглі эпідэмію халеры.

Марга ТРАШЧОТКА,
VI „д” клас, ПШ н-р 3
у Бельску-Падляшскім

Польска-беларуская крыжаванка № 2

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

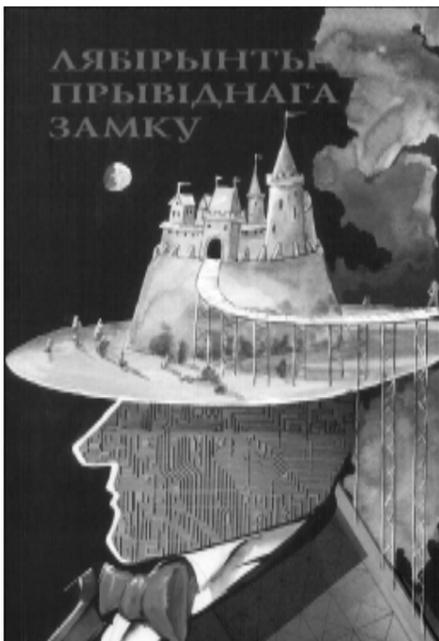
▲		▼		▼
Orator	Aniolek Magia		Diana Poranek	
Miód	▶		▼	Dania
▲				
Wigilia				
Ganek	▶			
▲				📖
Nikon		📖	📖	📖
📖	Wojownik	▶		

Адказ на крыжаванку н-р 51: Лімон, карусель, дар, мат, гажа, ас, шоўк, лад, дзіця. Лада, віраж, мураш, нос, немаўля, ластаўка, альт.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: Агнешка Врублеўская, Уршуля Філіповіч і Анна Каліноўская з Нарвы, Барбара Парфянюк, Данель Флярко, Эдыта Хамюк і Тамаш Красько з Бельска-Падляскага, Барбара Якубюк і Іаанна Дунай з Гайнаўкі, Марк Паўлючук з Дубін, Марга Карнілюк са Спічак. Віншуем!

Замкі ў наднёманскай імгле

„Старадаўныя падарожнікі ўспамінаюць: Горадня, калі да яе пад'язджаеш, зьяўляецца перад вачыма ўся і адразу, нібыта прывідная выспа ў моры травы і туману. Некалі горад з усіх бакоў атачалі замкі і кляштары. Цяпер тыя замкі і кляштары ўраслі ў ягонае мяса. Можа яны і ўтвараюць нутраны прынцып Горадні? Давайце ж пройдземся лябірынтамі вулак”, — запрашае чытача непадпісаны аўтар (я меркаваў, што гэта Юры Гумянюк, але ён

сам на „Бязмежжы” ў Гайнаўцы назваў Юрася Пацюпу) прэзентацыі Гарадзенскага клуба паэтаў у кніжцы „Лябірынты прывіднага замку”.

Жыхары „прывіднага замку”, які вырас перад нашымі вачыма так сама раптоўна, як вырасла колісь старажытная Горадня перад змардаваным падарожнікам: малады паклоннік дэкадансу Анатоль Брусэвіч, скандаліст Юры Гумянюк, які асвойвае ўсё новыя эстэтычныя прасторы, пшчотна-далікатная Анжаліна Дабравольская, суровы, далёкі ад усякага прыхарошвання Васіль Дзівашэвіч, Эдзік Мазько, які шукае найпрасцейшых назваў рэчаў, з'яў, імгненняў, выкшталцёны і ўпарадкаваны Юрась Пацюпа ды бацька бруднага беларускага блюза, незраўнаны п'яюн правінцыі Віктар Шалкевіч. Гарадзенскі клуб паэтаў не лучаць ні ідэйная дэкларацыя, ні літаратурны маніфест, ні пастаўленая загадка мэта, да якое лягчэй імкнуцца супольна, чымсьці паадзіночку. Іх яднае толькі (ці „аж”) места, з лябірынтамі вуліц, замкамі і кляштарамі, помнікамі і тэатрамі, Нёманам і кавярняй „Батлейка”. Анжаліна Дабравольская піша: *Мы — я і Горад — станем з двух — адно. І будзе — сьнег...*

Зусім асобна збудаваў сабе жытло іншы гарадзенец — Сяргей Астравец. У яго атрымаўся сапраўдны замак,

праз змрочныя лёхі, прасторныя залы і бясконцыя калідоры якога чытачу прабіцца будзе нялёгка. Але запусціцца туды варта. Кніга прозы „Цэнзарскія нажніцы”^{***} налічвае амаль 550 старонак. Склалі яе — паводле аўтарскага выслоўя — „62 аповеды напісаны пераважна ў старым каралеўскім месце, якое ўжо 500 гадоў мае на гэрбавым шчыце аленя сьвятога Губэрта”. Учытацца ў іх, паўтару, варта.

Апавяданні і аповесці, сабраныя ў „Цэнзарскія нажніцы” пісаліся на працягу апошніх сама менш пятнаццаці гадоў. Аўтар — журналіст — прыглядаўся пераменам у Свечэ і Горадзе, апісваў гэта, як і тое, што нязменная ў чалавеку і прыродзе. Чытач знойдзе тут надзеі беларускага інтэлігента часоў гарбачоўскае перабудовы і станаўлення незалежнасці Беларусі ды крах гэтых спадзяванняў у пазнейшых гадах. Побач вытанчаных лірычных апавяданняў ёсць палітычныя памфлеты з лёгка пазнавальнымі героямі. Аўтар не грэбуе ні газетным стылем, ні пошаснай „трасянкай”, якая стала нормай у „краіне пад белымі крыламі”. Шпацыр па замчышчы Астраўца не будзе лёгкім. Аўтар не забяспечвае нас ні ад удараў галавой аб выступы сцяны, ні ад брыдкіх пахаў з падзямелляў. Але неспадзеўкі ў літаратуры амаль заўсёды цікавыя. А тут яшчэ аўтар клапоціцца пра нашы мазгавыя паўшар'і, якім не давядзецца спаць над старонкамі кнігі.

На заканчэнне дадам колькі слоў

пра выдавецкую справу. „Цэнзарскія нажніцы” спачатку меліся быць трыма асобнымі кніжкамі. Пакуль першая ляжала ў мінскім выдавецтве, назбіралася другая, а затым яшчэ адна. Аўтар сабраў іх у адно — зразумелая ж прага пісьменніка выдаць як найбольш напісанага. Але тут аказалася, што ў Мінску — з усімі яго сталічнымі дамамі друку, наборшчыкамі і пераплётчыкамі — немагчыма было надрукаваць (зразумела, калі не браць пад увагу супер грошай) такую тоўстую кнігу, каб у ёй не разляталіся старонкі. У Беластоку змог гэта зрабіць адзін чалавек, мой сябра Аляксандр Максімюк.

У „Лябірынтах прывіднага замку” з'явілася адна невялічкая рыса. Гэта ўводнае слова выдаўца — старшыні Беларускага саюза ў Рэчы Паспалітай — напісанае быццам бы да грамадска-палітычнай адозвы: „Шаноўныя чытачы!”. А далей пра тое, што нам „важнае” і чаму „магчымым стала выданне” і каму накіроўваем „словы падзякі”. Кніжка абышлася б і без гэтых дзесяці радкоў, якія не раскрываюць нам ніякай таямніцы і гучаць бы пусты крык палымянага агітатара пасярод „туманнай выспы”, якая „жыве сваім асобным, незалежным жыццём”.

Мікола ВАЎРАЊОК

*Лябірынты прывіднага замку. Гарадзенскі клуб паэтаў. Анталёгія. Беласток 2000.

**Сяргей Астравец, Цэнзарскія нажніцы, Горадня — Беласток 2000.

Адкрыты ліст Георгію Валкавыцкаму

Паважаны спадар Валкавыцкі.

Пазнаёміўшыся са зместам Вашай новай кнігі „У каменным крузе”, крок за крокам прайшла сцяжынамі тых, хто перанёс разам з Вамі горыч і страты ваеннага ліхалецця.

Вы шчыра дзеліцеся з намі перажытым і перадуманым, бо гэта — чалавечы абавязак творцы. Станоўчае і адмоўнае, пакланенне красе і асуджэнне агіднасці, замілаванне прыгажосцю, вернасць дружбе — вось тыя напрамкі, у якіх вядзецца Вы нас, сваіх чытачоў. Што ж да нязгоды паміж прыгожым і маральным — тут Вы таксама пільна стаіце на варце інтарэсаў этычнае чысціні (адносін, поглядаў, паводзін).

Аднагодкаў, што воляю лёсу сталі не толькі Вашымі паплечнікамі ў незвычайных абставінах, але і героямі твора, яднае перадусім узаемапавага, да якой „пракладваюць сабе сцяжыну

дабрыня, міласэрнасць і паціху наша беларуская рахманасць”.

Прыемна, што Вы не становіцеся ў позу чалавека, які ўсё ведае, усё спасціг, а проста вядзецца нас па сваіх жыццёвых пуцявінах, на якіх быццам сустрэлася са сваімі бацькамі ў іх далёкай маладосці. (Маці мая, Міткевіч Вольга Антонаўна, 1925 года нараджэння, у маі 1943 года была вывезена на прымушовай работы з Вычулак (каля Ключавіч) у Мэмэль (Клайпеду), затым — да баўэра. Бацька, Міткевіч Сяргей Дзянісавіч, 1914 года нараджэння, служыў у польскай арміі (на Памор'і), затым — палон, канцлагер, работа на фарфаравай фабрыцы ў г. Саане, у Германіі). Прыемна зашчымеца сэрца, калі прачытала знаёмыя па ўспамінах блізкіх назвы, апісанні краявідаў і звычайных беларускіх прозвішчы.

Старонкі Вашых кніг нагадваюць мне і дарогі героя рамана Янкі Брыля

„Птушкі і гнёзды” Алеся Руневіча. (Маю намер даслаць Івану Антонавічу „У каменным крузе”, каб і ён сказаў Вам сваё слова. Упэўнена: падарожжа з героямі Вашага твора будзе прыемным і для яго). Спадзяюся, што не пакрыўдзіцеся на мяне за такую самадзейнасць, бо ў Вас светлае і разумнае сэрца мастака.

Прыемна, што самыя дарагія вобразы ў Вашых успамінах — зямлячкі. Мілыя і простыя, шчырыя і рахманія. А самі ўспаміны выстраіліся ў храналагічным парадку, што дае магчымасць не губляць ніць апавядання.

Вялікі дзякуй за мову твора — чыстую, акуратную, дакладную, з добрым пачуццём гумару, з пэўнай доляй афарызмаў і метафар: „... свідруе сваімі слепакамі”, „Выпруціўся з выцягнутай уверх лапай”, „Захліпаецца па-беларуску”, „... зарадзіўшы страўнікі гарошавым аптымізмам”, „... выціснутыя Канапніцкай слёзы”, „... пякло тае сваяцтва”, „паскудны лёс пазба-

віў небарачку вабных сокаў і Сідар праявіў беларускую стрыманасць — ганарова не пайшоў на французскую правакацыю”, „А Сідар бачыць спусташэнне, якое ўчыніў галійскі певень у катуху арліц і спрабуе адвесці юрліўца ад уздыму”, „... тыпова прускі кныр”, „... вывозяць спруццанелую «доблесть»” і г.д.

Імпануе мне і Ваша канкрэтная эмацыянальная рэакцыя ўзрушэння чужой бядой і смех над людскай дурасцю.

Няхай і надалей не падводзіць Вас так і добры густ. Памятайце, што сваімі кнігамі Вы выпраменьваеце мудрасць, патрэбную іншым.

Доўгіх гадоў Вам, шаноўны. Новых твораў. Бо, як казаў некалі М. Танк: „Застаецца не тое, што напісана прыгожа, а што праўдзіва”. А ў Вашым творы прыемна спалучаюцца праўда з выдатнай стылістыкай.

З павагай і пашанай —

Тамара ЛАЎРЭНЧУК

г. Высокае, 7 снежня 2000 г.

З гліны і шнурка

У Гайнаўскім доме культуры экспануюцца вырабы з гліны і шнурка вучняў са Старога Ляўкова, Нараўкі і іх апекуноў Вольгі Максімюк і Кацярыны Бяляўскай ды жывапіс Андрэя Болтрыка.

У Старым Ляўкове

Вучні са Старога Ляўкова спатыкаюцца ў вясковым клубе амаль год. У гуртках займаюцца дзеці ўсіх узростаў. Калі пачалі ляпіць з гліны, на заняткі прыходзіла нават пад пяцьдзесят вучняў. Цяпер лепкай з гліны займаецца звыш дзесяці асоб. Прыязджаюць да нас таксама вучні з Гайнаўкі і Беластока. Заняткі вядзе Вольга Максімюк, былая працаўніца керамічнага прадпрыемства. Вучні лепяць выявы лясной зьярыны, птушак, людзей і прадметаў штодзённага карыстання. Пасля вырабы з гліны сохнуць каля тыдня і двое

сутак выпальваюцца. Вучні дармова карыстаюцца сыравінай і печамі Керамічнага прадпрыемства ў Старым Ляўкове.

— На заняткі прыходзяць вучні здольныя, рукі ў іх гібкія і ўзроўнем сваіх прац яны ўжо перавысілі мяне. У ГДК паказваем толькі дзесятую частку таго, што выканалі, — інфармуе Вольга Максімюк. — Хочам арганізаваць яшчэ ганчарскі гурток, але не маем яшчэ ганчарскага кола.

Малодшыя дзеці выконваюць прадметы з паперы і малююць іх. Спадарыня Вольга Максімюк арганізуе таксама сустрэчы з цікавымі людзьмі. Апошнім часам вучні спаткаліся са скульптарам Войцехам Баканачам.

У Нараўцы

Плячэнькі са шнурка, якія называюцца макрамэ, дзеці і моладзь з Нараўкі

Так лепяць у Старым Ляўкове.

выконваюць пад кірункам Кацярыны Бяляўскай. У ГДК паказваюцца самыя лепшыя вырабы: на сцяне вісяць кветнікі і дэкаратыўныя прадметы.

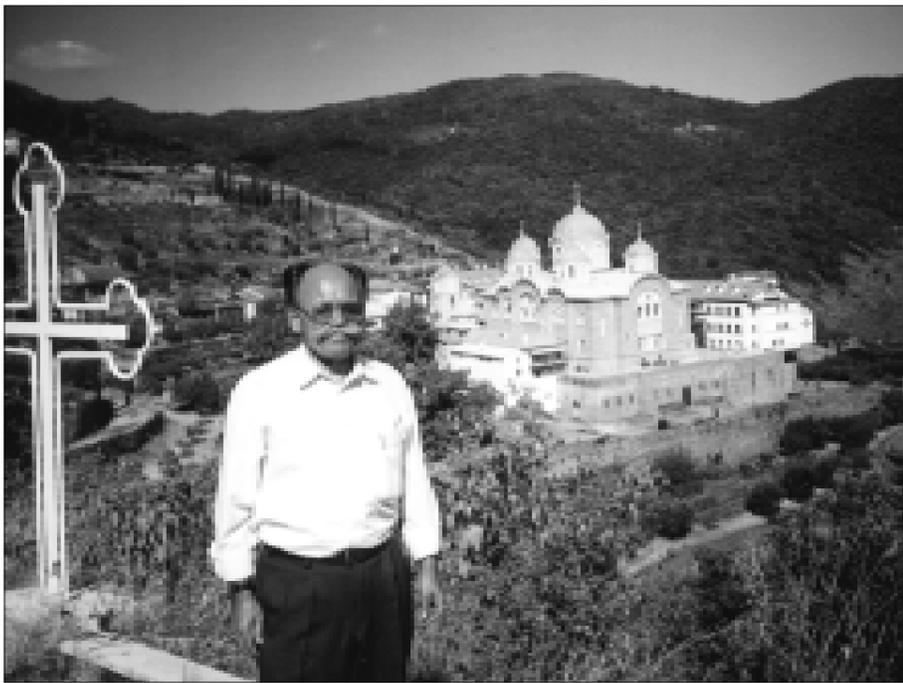
— Спачатку здаецца, што вельмі трудна так плесці, але, пазнаёміўшыся з падставовым узорам, уся праца аказваецца вельмі проста і застаецца толькі трэніраваць, — кажа інструктар Гміннага асяродка культуры ў Нараўцы Кацярына Бяляўская. — На занятках па макрамэ дзеці сустракаюцца два разы ў тыдзень. Практычна вучні прыходзяць кожны дзень і трэба імі займацца пастаянна. Заняткі арганізуюць дзеля інтэграцыі дзяцей.

Апошнім часам дзеці пачалі маляваць на вялікіх аркушах паперы. Свае працы паказваюць яны на калідорах асяродка. На вялікіх плакатах можна ўбачыць Белаежскую пушчу, прыпушчанскія краявіды цэрквы і касцёлы.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Як я ездзіў на гару Афон

У першай палове верасня мінулага года мне, разам з іншымі супрацоўнікамі Хрысціянскай тэалагічнай акадэміі ў Варшаве, давялося пабываць у Грэцыі. Паездка мела студыйны характар: **слядамі апостала Паўла.**

Наш самалёт прыземліўся ў Салоніках, сталіцы Македоніі, найбольшай сярод дзевяці грэцкіх правінцый. Гэта другі па велічыні горад Грэцыі (за Афінамі). Тут мы наведаль найцікавейшыя гістарычныя помнікі Салонік: Белую Вежу — цэнтр сярэдневяковых фартыфікацый, помнік Аляксандру Вялікаму на беразе мора, а таксама сакральныя аб'екты ў цудоўным міжземнаморскім клімаце.

Перад намі была багатая культура хрысціянскай Грэцыі, і мы, на чале з архіепіскапам Іераміем, прафесарам і рэктарам Тэалагічнай акадэміі, рушылі знаёміцца з ёю.

У адным з найстарэйшых македонскіх гарадоў Грэцыі — Верыі, слаўным рознымі гістарычнымі помнікамі, мы наведаль палац і месца пахавання македонскага караля Філіпа II, бацькі Аляксандра Вялікага, ды магілу Аляксандра IV пад высокім курганом. На выстаўцы можна было ўбачыць розныя каштоўнасці, якія былі складзены ў магіле тагачасных каралёў.

У важным старажытным горадзе Філіпі, заснаваным Філіпам II, мы наведаль фрагменты старажытных будоўляў і колішні тэатр, дзе і цяпер летам ставяцца спектаклі. Менавіта з Філіпі звязаны пачатак хрысціянства ў Еўропе, якое нёс апостал Павел.

Далей мы наведаль гарады Кавала і Аляксандрупаліс, які знаходзіцца ў 341 кіламетры ад Салонік. Гэта апошні важны грэцкі горад над турэцкай граніцай, з якога на пароме мы накіраваліся на выспу Саматракі. Плылі мы дзве з паловай гадзіны.

На выспе — горы і цёплы клімат, а да таго — багатая расліннасць, якая расце на працягу цэлага года. Жыве тут каля пяці тысяч жыхароў. Вельмі характэрныя іх будынкі, ветракі прадукуюць электрычную энергію і наогул... прыгажосць.

Мы сустрэліся на выспе з пробашчам іх прыхода і вернікамі, удзельнічалі ў богаслужбах у царкве. Царква ў сярэдзіне выглядае інакш, чым у нас. Пад сценамі і пасярэдзіне стаяць крэслы для ўдзельнікаў богаслужбаў.

Усюды па-за царквою, а таксама сядзячы перад сваімі дамамі і п'ючы каву, жыхары з вялікай пашанай уставалі і віталі нашага архіепіскапа Іерамію.

На працягу двух дзён мы наведаль мес-

цы, дзе апостал Павел распаўсюджаў хрысціянства, а таксама археалагічныя цікавінкі, што сведчылі пра бурнае жыццё старажытных жыхароў выспы. У музеі мы бачылі копію Ніке з Саматракі, арыгінал якой быў вывезены французамі і знаходзіцца ў парыжскім Луўры.

З выспы Саматракі мы вярнуліся на мацярык паромам, так, як і ехалі сюды, каб ехаць далей на Святую Гару Афон. Калі мы ехалі паромам туды і назад, дык мелі нагоду ўбачыць дэльфінаў, якія акружылі наш паром, высківалі з вады каля самага барта і далей — у пару дзесятках метраў, ды зноў хаваліся пад ваду. Яны для чалавека не ствараюць пагрозы.

У рэспубліцы манахаў — на Святой Гары Афон мы мелі магчымасць, дзякуючы старанням епіскапа Іакава, прабываць пяць дзён. Рэспубліка мае аўтаномныя правы, і трапіць на гэту паўвыспу не так ужо і проста.

Трэба атрымаць спецыяльную візу, падпісаную ўпаважненымі манахамі, у якой апрача прозвішча і імя, адзначана веравызнанне і прафесія, а таксама нумар пашпарта. Віза каштуе 8 000 драхмаў. Гэта падстава дзеля знаходжання на тэрыторыі гэтай паўвыспы. Пры пераходзе граніцы рэспублікі манахаў і ў часе прабывання ў манастыры гэту візу правяраюць.

Даўжыня Афона — 60 км, а шырыня — ад 8 да 12 км. Агульная паверхня — 360 км². Цэлая паўвыспа пакрыта гарамі, вышыня якіх усё павялічваецца і на канцы знаходзіцца скалістая гара вышыняю 2 033 м.

Паводле легенды, Багародзіца з евангелістам Янам ехала па моры на Кіпр да Лазара. У той час пачалася страшэнная навальніца, і яны сышлі на мацярык і затрымаліся на месцы, дзе сёння знаходзіцца Іверскі манастыр. Божая Маці была захопленая прыгажосцю гэтых месц. Яна звярнулася да сына Ісуса Хрыста, каб падараваў ёй цэлую Афонскую Гару. І тады яна пачула голас (падаю ў запісе, які мне ўдалося раздабыць): „Да будзет место оное уделом твоим, садом твоим и раем, а также гаванью спасительной для желающих спастись”.

І так Святая Гара была асвятчана і засталася да сённяшняга дня раем Багародзіцы. Канстанцін IX Манамах замацаваў гэту назву дэкрэтам.

Невядома, калі на Святой Гары паявіліся манахі. Ад XI стагоддзя ёсць пацвярджэнні, але мяркуюць, што былі яны там ужо ў VII стагоддзі.

(*заканчэнне ў наступным нумары*)

Янка ЗЕНЮК

Цуды ў святых месцах

У Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы ў канцы лістапада 2000 года адбылося спатканне вернікаў з намеснікам Супрасльскага манастыра архімандрытам Гаўрыілам на тэму „Цуды і іх значэнне для праваслаўнага хрысціянства”. Арганізатарам сустрэчы быў Гайнаўскі аддзел Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія.

— Хочаце ўбачыць цуд, гляньце на палена, якое я прывёз, — заявіў архімандрыт Гаўрыіл і паказаў расколатае палена. На абодвух яго частках відаць было шасціканцовыя праваслаўныя крыжы. Намеснік Супрасльскага манастыра расказаў пра прывезены рэчавы доказ.

Здарэнне адбылося яшчэ ў канцы васьмідзесятых гадоў у вёсцы Літвінавічы Нурэцкай гміны ў сям'і, якую наведвалі іегавісты. Пасля спрэчкі з жонкай наконт сапраўднасці веравызнання муж пайшоў рубаць дровы. Раздумваючы, якое веравызнанне самае лепшае, разрубав ён палена і на абодвух кавалках убачыў выразныя шасціканцовыя праваслаўныя крыжы. Прыведзеная на месца здарэння жонка адразу ўбачыла Божае настаўленне на правільную дарогу. Пасля многіх гадоў рашылася яна прывезці палены з крыжамі ў Супрасльскі манастыр, дзе памясцілі іх у спецыяльную скрыначку са шклом. Малаверуючыя могуць і сёння пераканацца аб Божым цудзе, наведваючы манастыр у Супраслі.

— Ад няверуючых людзей чуў я, што сёння цуды перасталі дзейнічаць, а ад малаверуючых, што гэта супадзенне здарэнняў, — гаварыў архімандрыт Гаўрыіл, падкрэсліваючы, што чалавек пачынае станоўча ўспрымаць дадзеныя Богам цуды разам з духовым ростам.

Архімандрыт Гаўрыіл рабіў упор на патрэбу правільнага ўспрымання цудаў, пасланых чалавеку Богам. Яны павінны ўзмацняць веру і любоў да Стваральніка. Даваў ён прыклады цудаў, здзейсненых Хрыстом, апосталамі і святымі, вядомых з Евангелля, Пасланняў і жыццё святых.

— Звярніце ўвагу на ікону свяціцеля Мікалая Цудатворца, вярнутую з музея ў царкву ў Брэсце, якая зацяплілася, — сказаў айцец Гаўрыіл. — Многія нашы паломнікі, якія едуць у Брэст, маглі аб гэтым пераканацца асабіста.

„Многае лета” юбілярам

Напрыканцы мінулага года юбілей 50-годдзя шлюбу адзначалі восем пар з Нараўчанскай гміны: Павел і Валянціна Ігнаціюкі ды Уладзімір і Вера Скепкі з Новага Ляўкова, Мікалай і Марыя Сухадолы з Падляўкова, Мікалай і Вольга Рэенты ды Уладзімір і Анна Зялінскія з Лешукоў, Аляксандр

Сустрэча з епіскапам-генералам

27 снежня 2000 года ў Цэнтры праваслаўнай культуры ў Беластоку адбылася сустрэча з Гайнаўскім епіскапам, ардынарным Праваслаўнага ардынарыята Войска Польскага, генералам Міранам. Ён выступіў з дакладам „Праваслаўнае душпастырства ў Войску Польскім”. Перапоўненая молад-

Архімандрыт Гаўрыіл каля палена з Літвінавіч.

Архімандрыт спаслаўся таксама на ікону Іверскай Божай Маці (нядаўна наведана яна Гайнаўку), звяртаючы ўвагу на „магніт”, якім Багародзіца прыцягвае тысячы вернікаў прылажыцца да яе іконы. Невыпадкова таксама збіраюцца дзесяткі тысяч праваслаўных вернікаў на Святой Гары Грабарцы, тысячы ў іконы Супрасльскай Божай Маці, на „Крыначчы” і сотні ў мясцовых ікон у цэрквах Беластоцчыны.

У час спаткання вялася гутарка пра Святую Зямлю, дзе перад праваслаўнай Пасхай з Магілы Гасподняй сыходзіць жыватворны агонь, аб цудах у мошчаў прападобнага Іава Пачаеўскага, Сергія Радонежскага, айцоў Кіева-Пячэрскай лаўры і шматлікіх ікон. Удзельнікі сустрэчы мелі нагоду паглядзець фільм грузінскага рэжысёра Давіда Гіоргаб'яна аб святых месцах на розных кантынентах.

Такое месца знаходзіцца на невялікім востраве Кефалон у Грэцыі, дзе ў 1953 годзе было землетрасенне. З гэтага часу, штогод, у час свята Успення Прасвятой Багародзіцы адбываецца невялікі землятрус (3-4 балы) і ідзе невялікі дожджык. У гэты ж дзень у царкву прыпаўваюць рознай велічыні вужы, якіх дзеці бяруць на рукі. А на прынесеных у царкву засохлых сцёблах расцвітаюць белыя ліліі, якія раздаюцца вернікам.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

і Вера Салагубы з Міклашэва, Пётр і Юлія Кісялеўскія з Забалотчыны ды Аляксандр і Кацярына Засімы з Семанюкі. Памятныя медалі паўвекавым сужонствам уручылі вайт Мікалай Павільч і загадчыца ЗАГСа Ніна Янцэвіч. Удзельнікі ўрачыстасці праспявалі юбілярам „Sto lat” і „Многае лета”. (яц)

дзю, старэйшымі, вайскоўцамі і паліцыяй зала з вялікай увагай выслухала аб дзейнасці Праваслаўнага ардынарыята, пачынаючы з часоў міжваеннай Польшчы.

Пасля даклада епіскап Міран даваў вычарпальныя адказы на пытанні слухачоў.

М. Х.

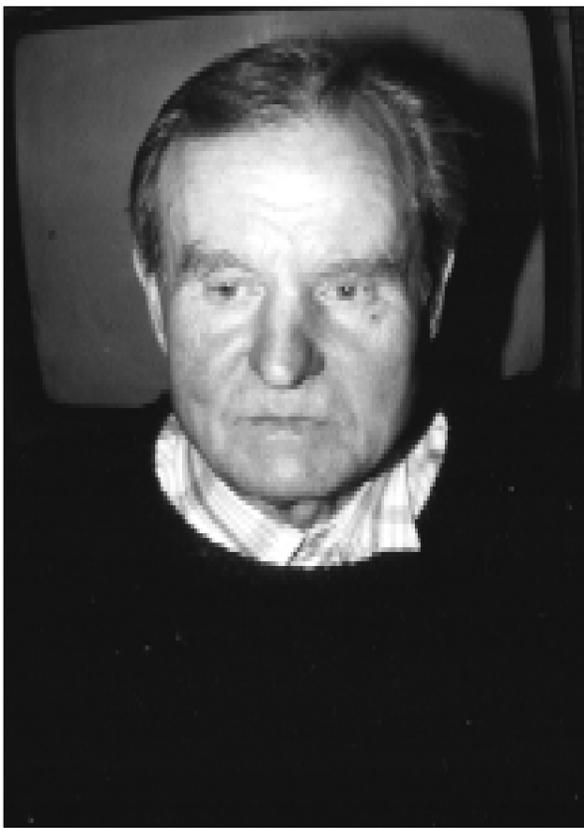
Survival над акупацыяй

Расказ Яўгена ЕФІМЮКА, народжанага ў 1928 годзе ў Кляшчэлях.

Не было мне яшчэ чатырнаццаці гадоў, калі атрымаў скіраванне ў *арбайтсамт*. Я ўцёк з дому. Некалькі дзён хаваўся ў дзядзькі ў Чаромсе, у яго многа дзяцей было. Маці не ведала, дзе мяне шукаць, але ў камісара залатвіла, што я ўжо *свабодны*, бо да чатырнаццаці гадоў не бралі.

Ідзе аднойчы да дзядзькі аграном... Я думаю, што па мяне. І ў акно, і ходу ў лес! У лесе спаткаў Мікалая Каравая, якога Колькам называлі. Ён загадаў мне ісці ў Кляшчэлі да Аляксея Вінаходава, савецкага грамадзяніна, які тут астаўся, і вучыцца ў яго на шаўца. Ён прыняў мяне; зімою чобаты рабіў, а летам кароў пасвіў. У лесе спаткаў савецкіх

уцекачоў з палону — часам адзін быў, часам траіх, — і паведамляў пра іх Вінаходава, а той Мішку Пракапчуку з Паграбоў. Гаварыў уцекачам: „Ідзі ў лес, на Пухава”. Там балота было і паляна, а на паляне „Модзянкова загарадзь” — выспа з пяском, а кругом балота. Але ў палове 1943 года атрымаў я загад, каб ні з кім не гаварыць, толькі дакладваць, дзе хто знаходзіцца, бо была бойка ўкраінцаў і ўласаўцаў, якія перапрапаналіся партызанамі.

У тым часе пазнаёміўся я з Дзмітрыем Макаравым, загадчыкам партызанскага руху ў Камянецкім, Кляшчэўскім і Сямятыцкім раёнах. Ён быў энкавэдзістам, але ў вайну пра гэта ніхто не ведаў. Пасля вызвалення ён 3-4 тыдні быў камендантам горада Кляшчэлі і ўсіх партызан высылаў на фронт, а мяне, маладога, паставіў у млын наглядцаць, каб салдаты не кралі і не прадавалі мукі; пасля Макараў выехаў у Маскву. Аднак мяне менш цікавіла

вага, а больш лакамабіль, які прыводзіў у рух і млын, і тартак. Некалькі месяцаў працаваў я там памочнікам механіка, а потым механікам, без курсаў. Працавалі мы па 24 гадзіны ў суткі: у нядзелю ставалі і ў нядзелю сходзілі. Драмаў і чуў, як машына ходзіць. А тады „свабода” была і людзі дрэва з лесу везлі, каб прапілаваць. Прывозілі гарэлку, закуску — абы рабіць. І сто працэнтаў плацілі, калі „па гадзінах”, вечарам...

Аднойчы, вечарам, бачу жэст рукі кіраўніка Яна Радзікоўскага каб спыніць лакамабіль. Я спыніў, а мне салдат у польскім мундзіры прыкладам па галаве:

— Ja cię, sk...synie, zatrzymam!

Хлопцы па два пісталеты мелі, кожны аўтамат. І грошы забралі. У Радзікоўскага забралі грошы і кашалёк. Ён да „Млота” пайшоў і „Млот” сказаў кашалёк вярнуць, а грошы не. Радзікоўскі просіць, каб квітанцыю даў, колькі грошай забралі. А „Млот” адказаў, што 36 тысяч, якія ў гміне, таксама забяруць і таксама без ніякай квітанцыі. Паўгадзіны пазней было чуваць як на пераездзе ручная піла працуе; яны тэлефонныя стаўпы зрэзалі і перарэзалі ўсе драгты.

Крыху пастралялі і апанавалі пастарунак. Некалькім рукі дратамі пазвязвалі. Пазвалі на пастарунак і сакратара партыі Антонія Савіцкага. Ён думаў, што гэта легальныя салдаты, а яны яму пісталет забралі. Ён пабачыў тых звязаных і электралямапчку, што адна толькі свяцілася, пабіў. І ўсе паўцякалі: і тыя, што звязаныя былі, і тыя, што іх пільнавалі. Адзін са звязанымі рукамі да раніцы ў фасолі прасядзеў.

У 60-я гады неспадзявана пазваніў мне згаданы раней палкоўнік Макараў;

ён быў у Семяноўцы на кантролі. Праціў ён, каб *залатвіць* самаход і завезці яго ў Мэнтну каля Сямятыч. Я выстаўраўся ў сакратара Павятовай рады Вішнеўскага самаход і мы паехалі ў тую Мэнтну. Макараў сказаў, што там павінна быць леснічоўка. А там зелле. Распытваем пра гаёвага Аляксеюка. Даведваемся, што ён у Адамове. Едзем у Адамова і знаходзім Аляксеюка.

Аляксюк у вайну быў у Мэнтнай і добра з партызанамі жыў. Пра гэта сталі гаварыць, зрабілася небяспечна і ён пералякаўся, выказаў свае асцярогі партызанам. І Макараў вырашыў Аляксеюка ратаваць. Партызаны прыйшлі ноччу, пабілі дзверы, вокны ў леснічоўцы. Аляксюк пайшоў у жандармерыю і далажыў, што партызаны хочучь яго пабіць. Тады немцы загадалі, каб ён перабраўся і пра ўсё дакладваў. І пасля вайны Аляксеюка два разы ў турму саджалі. Ён тлумачыў, што супрацоўнічаў з партызанамі, але яму не верылі, бо ж партызаны яму вокны і дзверы пабілі. Даведаўся пра гэта Макараў і напісаў, што Аляксеюку медаль належыцца за супрацоўніцтва з партызанамі. Але з Польшчы адпісалі, што гэта няпраўда і Макараў у сябе атрымаў выгавар. І вось Макараў, карыстаючыся нагодай, прыехаў сам да Аляксеюка, каб апраўдаць яго.

Аляксюк, калі мы да яго заехалі, рубаў дровы. Калі пазнаў Макарава, згубіў сякеру і кінуўся яму на шыю:

— Таварыш Макараў, цяпер будзе праўда!

Макараў пазваніў сакратару партыі ў Сямятычы і з Аляксеюка знялі падазрэнні.

(заканчэнне будзе)

Запісаў Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Не веру ў лепшае заўтра

Успаміны Ігара ДЫМЯНЮКА, жыхара Бельска-Падляскага

Нарадзіўся я ў Плёсках 5 чэрвеня 1932 г. Пры маім нараджэнні памерла маці. Асіраціла, апрача мяне, яшчэ двое дзяцей — 3-гадовую Любу і 2-гадовага Міхала. Пачаткова даглядала нас бабуля, але бацька рашыў ажаніцца зноў. Добра трапіў.

Наша новая маці была маладая, аднак, добра нас даглядала. Калі пачалася вайна мне было 9 гадоў. Пачаткова жылі мы нармальна, але прыйшоў час, калі мусілі з Плёсак уцякаць. Пагрузілі найважнейшыя рэчы на воз, зачынілі хату і паехалі. Апрача нас было яшчэ 5 сем’яў, якія таксама паставілі ўцячы. Ехалі мы з вёскі ў вёску, далей і далей, аж апынуліся ў сям’і ў Гародніках.

Прынялі яны нас ласкава. Дзядзька Іван нават радаваўся нашаму прыездзе.

Пабылі мы ў іх паўгода. Бацька з дзядзькам ездзілі ў поле, а мы, маладыя, памагалі пры хаце. Я то свіней пасвіў, памагаў крыху ў агародзе. Прышлося, аднак, нам зноў уцякаць. Дзе? У наступную вёску — у Галады. Нядобры быў гэты выбар. Пасля двух тыдняў пачалася бамбардзіроўка. Усе сталі ўцякаць, кіруючыся на Белавезу.

Памятаю добра як гэта ўсё выглядала. Нібы было гэта ўчора. Выразна бачу, як падаюць людзі на дарозе, чую іх крык, плач. Асколак трапіў у бацьку. Згінуў ён на месцы. На той успамін слёзы зноў мне плывуць. Не спамятаю, колькі разоў сніўся мне ён, калі паміраў. Асталіся мы круглымі сіротамі. Аднак мачыха не пакінула нас. Каця, бо так яна называлася, апекавалася намі далей. Разам з жыхарамі Галадоў

капалі мы сховішчы. Нават і я памагаў. Былі яны ў зямлі, нахштальт воўчай або лісінай нары. Не было ў іх многа месца. Капалі мы іх недалёка лесу, а некаторыя людзі гаварылі, што напэўна не будзем імі карыстацца. Памыліліся! Пасля месяца, а можа і трох тыдняў — не памятаю добра — зноў пачаліся налёты.

Каця схавала нас на рукі і разам з гаспадаром, у якога мы затрымаліся, пабеглі мы ў акопы. Каця хавала нас. Калі бомбы пачалі падаць недалёка ад нас, прыкрыла Любу і Міхала сваім целам.

Потым прыйшлі рускія. Раз крычалі на нас, іншым разам размаўлялі нармальна і сухары ў руку давалі. Але карову забралі. Настаў цяжкі для нас час. Часта не было і чаго ў рот пакласці. Але і тое мы перамаглі.

Да канца вайны жылі мы ў Галадах. Аднак, калі памёр наш гаспадар, Каця рашыла пераехаць у Бельск. Так мы і зрабілі. Пачаткова хадзілі па людзях, шукалі работы і ежы. Пасля тыдня ўдалося. Каця знайшла работу, а разам з ёю дах над галавой. І так кацілася маё жыццё.

Цяжкія былі пасляваенныя гады. Чалавек думаў, што заўтра будзе лепш. Часам і было, але рэдка. Дзякуючы Каці дастаў я работу на пошце, свой грош меў заўсёды — дык і дзеўкі пачалі мяне цікавіць. У 1952 годзе я ажаніўся. Жонка была багатая, свёкры памаглі пабудавацца, стаць на ногі. Нарадзіліся ў нас дзеці — двух хлопцаў. Выгадаваў іх. Аднаго сына пахаваў пасля ваеннага становішча. Цяпер нават і ўнучку маю. Жыву далей, але ўжо не веру, што заўтра настане лепшы дзень...

Паўліна ШАФРАН

З трагедыі ў славу

З цікавасцю прачытаў я ў 50-м нумары „Нівы” ад 10 снежня 2000 г. тэкст п.з. „Ён стварыў акіян беларускага жыцця” п’яра Язэпа Янушкевіча пра жыццё нашага слаўнага класіка Кузьмы Чорнага (Мікалая Карлавіча Раманоўскага). Чытаючы гэты цікавы артыкул прыпомніўся мне пачатак 1960 года, калі я атрымаў з рэдакцыі ліст, у якім запрашалі мяне ў будынак ГП БГКТ па вуліцы Варшаўскай 11 у Беластоку на ўручэнне ўзнагароды і дыплама за супрацоўніцтва з „Нівай”. Тое супрацоўніцтва толькі што распачалося і адразу такі гонар! У вызначаны дзень апануўся я як мага найлепш і гайда поездам у Беласток. Быў сонечны марозны дзень, я шчасліва заехаў і без прыгод знайшоў будынак.

Было там шмат людзей, якія шчыра гутарылі па-беларуску і былі вельмі культурныя і ветлівыя. Там я пазнаў заснавальнікаў „Нівы”, БГКТ, культурнага і літаратурнага жыцця. Распачалася афіцыйная частка. Галоўны рэдактар „Нівы” Георгій Валкавыцкі выклікаў мяне з імя і прозвішча. Падышоў я да трыбуны і старшыня ГП БГКТ Лідзія Бялецкая ўручыла мне дыплом і жмут тоўстых кніжак — быў гэта пяцітомнік твораў Кузьмы Чорнага. Нават здымак мне зрабілі, які пасля быў змешчаны на першай старонцы „Нівы”. Тая ўзнагарода была для мяне даражэй золата, бо я прападаў за кніжкам, а асабліва за роднымі — беларускімі. Пасля афіцыйнай часткі распачалася дыскусія, падчас якой мы гутарылі як браты і сёстры. І тая цеплыня прыпала да майго сэрца і душы і таму я па сённяшні дзень трымаюся роднай „Нівы”.

Творы Кузьмы Чорнага мне вельмі спадабаліся. У той час я не мог ведаць

пра жыццёвыя сцэжкі Мікалая Карлавіча. Бо з тых скупых вестак, вынесеных са школьнай парты і савецкіх падручнікаў, выдадзеных у Мінску, адно толькі выходзіла: гэтых некалькі дзесяткаў беларускіх літаратараў (у іх ліку і Кузьма Чорны), чые творы змяшчаліся ў „Роднай літаратуры”, былі яркімі камуністамі, якія пры цары зажылі гора і цярдзення, а пры савецкай уладзе свет ім адкрыўся і сталі людзьмі звацца. Верыў я гэтаму. А не ведаў, што многім геніям п’яра выпаў іншы лёс — кашмарны. Не ведаў я і таго, што і Лідзія Бялецкая прайшла Лубянку і паніжэнне, але яна да канца астатася шчырай, па прызванні, камуністкай; такіх людзей я паважаю і кланяюся ім нізка.

Вельмі шкада, што наш класік Кузьма Чорны так молада памёр, у 44 гады. Калі б жулікі, падобныя Рыжыкаву, не падарвалі яму здароўе, ён дажыў бы мо і старасці. І напісаў бы шмат цудоўных кніг, і ўзбагаціў бы каштоўнасцямі нашу скарбніцу. А так — спыніўся на паўдарозе. І шкада. Але слава Богу і за гэты труд. Не па сваёй волі ён цярдзеў, хаця вядома і тое: хто за праўду можна ідзе, таго зненавідзяць часта нават блізкія.

Язэп Янушкевіч у сваім тэксце нічога не згадвае пра сям’ю Кузьмы Чорнага. Ці ён яе меў, ці меў жонку, дзяцей? А мо ён так, як рускі геній Мікалай Гоголь, які не абзавеўся сям’ёй і так сам жыві-цярдзеў пакуль псіхічна не заламаўся, пішучы другі том „Мёртвых душ” і ва ўзросце 43 гадоў памёр. І на дзіва: ён — Гоголь, і наш Кузьма Чорны напісалі прыблізна па столькі ж кніг. Хаця і нямнога, але ўзбагацілі светную літаратурную класіку.

Мікалай ПАНФІЛЮК

ВЕР — НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! У адну ноч прысніліся мне два сны, якія мне ўдалося запам'ятаць. Наогул сны ў маёй памяці не трымаюцца, але гэтыя мяне перапужалі. Вось еду я быццам па вуліцы Рынак Касцюшкі ў Беластоку і раптам бачу, што нейкі „малюх” сніга коле-ру стукнуў у мой самаход. Я перапужаўся, выйшаў з аўтамабіля і гляджу, ці мой самаход вельмі пашкоджаны. Але пашкоджанне невялікае. Я злосны: усё роўна трэба будзе маляваць цэлыя дзверцы.

Гляджу, а ўжо той „малюх” уцёк! А гэта ж былі быццам госці, якія прыехалі з-за ўсходняй мяжы. Што рабіць, дзе іх шукаць?! І вось я апынуўся ў нейкім пакоі (не ведаю, што гэта за пакой — ці паліцыя, ці прыватны пакой). Бачу на стале паперы тых людзей. Там ёсць розныя дакументы, адрасы, але няма на іх прозвішча, ні адрасу тых да каго яны прыехалі.

Тады я вырашыў звярнуцца ў беларускае консульства. Пытаюся там у адной жанчыны, як знайсці тых людзей, што стукнулі маю машыну, бо ж трэба, каб яны пацвердзілі, але яна мне ні-

Што з традыцыяй?

Паступіў Новы год. Першы год дваццаць першага стагоддзя і пачатак трэцяга тысячагоддзя хрысціянства. Якім ён будзе для нас? Паводле псіхолага Анджэя Самсона, надалей будзе паглыбляцца падзел на бедных і багатых. Увялічыцца злачыннасць і пагоршыцца стан бяспечнасці. Адным словам, цяжэй будзе жыць. Але, ці трэба пападаць у дэпрэсію? Што тады з традыцыяй, верай у лепшае заўтра?

Давайце пешчыцца і весяліцца. Забудзьма пра ўсё дрэннае! Гэта ж не мае сэнсу ўсё жыццё журыцца! Засядзем за святочны стол у сямейным крузе ды лепшымі сябрамі. Доктар А. Самсон раіць раней разважыць, з кім свята хо-

Непатрэбны будынак

У многіх вёсках павялічваецца колькасць пустуючых будынкаў, часта вялікіх — па ліквідаваных школах і амбулаторыях. У грамадстве склалася перакананне, што можна іх выкарыстаць у якасці дамоў сацыяльнай апекі для састарэлых. Але справа аказваецца складанай.

У мінулым годзе рашэннем Падляшскага ваяводства адміністрацыі Бельскага павета перададзены быў будынак па вясковай амбулаторыі ў Дубяжыне. Управа павета ў красавіку аб'явіла

чога канкрэтнага не сказала. На гэтым я прачнуўся.

А пасля сніцца мне другі сон. Быццам я знаходжуся ў нашай хаце на кухні. У нас вялікая і чыстая кухня і там ніколі тараканаў не было. А тут, бачу, нешта паўзе. Ну, думаю, гад, зараз я цябе заб'ю. Але падыходжу бліжэй і сцвярджаю, што гэта толькі нейкая шчыпаўка. Толькі я ўздыхнуў з палёгкай, а тут вылазіць з-пад шафкі сапраўдны таракан, а за ім другі, трэці. Я пачынаю іх душыць нагою, але я ў тапачках, а тараканаў прыбывае, і мне гэта не надта ўдаецца.

Астроне, што могуць абазначаць мае нетыповыя сны?

МІХАСЬ

Міхасёк! Не хвалойся. Кожнае няшчасце ў сне або наогул нейкую сумную падзею трэба талкаваць наадварот. Гэта якраз датычыцца твайго першага сну. Так што нічога страшнага.

Наконт другога сну можна сказаць яшчэ больш. Здавалася б, тараканы, паскудная жывёлінка, чаго ад іх добрага можна спадзявацца... А ў сне — якраз наадварот: абазначаюць яны радасць і веселасць. Нічога дзіўнага: карнавал.

АСТРОН

чам правесці. Бо з гасцямі па-рознаму бывае. Могуць сапсаваць настрой. Калі сядаем да вячэры, дык пакідаем вольную пасуду для госця. У тэлебачанні паказалі, як адзін мужчына пераапрунуўся за жабрака і зайшоў у хату, дзе спажывалі вячэру. Стаяла пустая талерка, але яго не папрасілі сесці за стол. Так было і ў наступных кватэрах. Некаторыя выстаўлялі ежу на двор жабраку. Што з традыцыяй? Дзе наша талераннасць? Сучасная рэчаіснасць застаўляе не давяраць людзям, асабліва незнаёмым. Таму і людзі ў боязі перад злачынцамі адхіляюцца ад прыняцця традыцыі, — канстатаваў псіхолаг.

Уладзімір Сідарук

публічныя таргі на продаж будынка, але ахвотных прыняць у іх удзел не было. У такой сітуацыі ў верасні ўправа намагалася збыць будынак шляхам дамоўленасці. З'яўляліся розныя людзі, аглядалі будынак, але канкрэтнай прапановы ніхто не прад'явіў.

Нікому непатрэбны будынак (255 кв. метраў, у тым ліку 122 кв. метры жыллой плошчы), на думку Павятовай камісіі па ахове здароўя, сацыяльнай дапамозе і сям'і, можна было б прызначыць на дом сацыяльнай дапамогі. Управа павета гэтую прапанову адхіліла, паколькі будынак не адпавядае стандартам, акрэсленым у распараджэнні міністра працы і сацыяльнай палітыкі (няма ў ім адпаведных санітарных і гаспадарчых збудаванняў). Адаптацыя будынка для патрэб дома для састарэлых была б павету не пад сілу.

Міхал Мінцэвіч

Рыбацкія майстрыхі

Вёска Рыбакі — на першы погляд нічым асаблівым не розніцца ад іншых беларускіх сёлаў у ваколіцы. Аднак у гэтай мясцовасці моцна шанаваліся кулінарныя традыцыі, якія да сённяшняга дня перадаюцца вясковымі гаспадынямі з пакалення ў пакаленне. Вясковыя жанчыны, напрыклад, Зіна, Марыся, Ніна, Тамара, ведаюць свае кулінарныя тайны, якія выкарыстоўваюць у ходзе падрыхтоўкі да свят. Як ніхто ўмеюць яны зрабіць смакавітую кашанку ці свойскую каўбаску.

Раней перад Калядамі ў кожнай гаспадарцы калолі вепрука. Мяса жанчыны разбіралі і апрацоўвалі ўручную. Да кашанкі з юшкай давалі яны вырошчаныя ў агародчыку сабе вядомыя прыправы, якія лічыліся іх своеасаблівай тайнай. Пяклі кашанку ў рускай печы, напаленай адпаведнымі дровамі. Праз нейкі час па ўсёй хаце разносіўся смакавіты пах кашанкі. Гэта для гаспадыні было знакам, што трэба заняцца каўбаскай-„пальцоўкай”. Я лічу, што такой смачнай каўбасы, якую рабілі ў Рыбаках, нават са свечкай не знойдзеце.

Гатовымі вырабамі абавязкова частавалі суседзяў. Гаспадар з гаспадыняй прасілі суседзяў у сваю хату па-

каштаваць кашанкі і каўбаскі. На стол абавязкова ставіўся сцёрты на тарцы хрэн з грубога караня, такі моцны, што аж дух займала. Гаспадыня хітра падпытвала гасцей у час пачастунку: „Ну як там да солі, а як да смаку мае вырабы?” А суседкі пачыналі расхвальваць кашанку і каўбаску ды намякаць, што прыдалося б прапаласкаць рот нечым мацнейшым. Тады гаспадар ставіў бутэльку самагонкі на стол і пачыналася гутарка на розныя цікавыя тэмы.

У Рыбаках не звязалася яшчэ традыцыя салення кумпякоў. Бядровую частку свіной тушы спачатку соляць, потым кладуць яе на даўжэйшы час у расол-саянку з прыправамі, а на канец сушаць. Так падрыхтаванае мяса выглядае вельмі прыгожа: навінкі белае ад солі, а ўсярэдзіне — смакавітае, духмянае. З самага ўспаміну аж слінка цячэ! Кумпяк, засушаная каўбаса захоўваліся да палявых работ. Напрыклад, у касавіцу гаспадыня ўклала кашу ў кошычак кавалак кумпяка або пальцоўкі, каб, папалуднаваўшы, меў ён сілу цягнуць касу да захаду сонца і, вярнуўшыся дадому, паспяхова справіцца з усімі абавязкамі, без рэкламацыі.

В. Б.

Аб калядаванні

Перыяд калядавання ў Праваслаўнай царкве пачынаецца ў днях 7-9 студзеня, калі адзначаецца Ражджаство Хрыстова і працягваецца да 14 студзеня (Новага года). У святочныя дні каляднікі абыходзяць з гвяздаю дамы і спяваюць калядкі. Адкуль выводзіцца такі звычай? Навуковы адказ на гэтае пытанне знаходзім у працах рускага гісторыка Мікалая Карамзіна (1766-1826).

Нашы продкі, усходнія славяне, у дахрысціянскі перыяд пасля заканчэння ўсіх палявых работ і падрыхтоўкі да зімы ўшаноўвалі Каляду — бога ўрачыстасці і міру. Гэтае свята адзначалася 24 снежня — у самы ка-

роткі дзень і самую доўгую ноч года. У гэты дзень, асабліва вечарам, людзі збіраліся на бясёдах, хадзілі па вёсцы, наведвалі дамы багацейшых сялян і спявалі песні ў гонар Каляды ды прасілі пачастунку. Гэты абрад, паколькі ўслаўляў бога Каляду, сталі называць **калядаваннем**, а песні — **калядкамі**. Пасля прыняцця славянамі хрысціянства ў гэты старажытны язычніцкі абрад сталі ўводзіць новы змест. У калядках пачалі славіць нараджэнне Ісуса Хрыста, а ўвядзенне да абраду гвязды было сімвалам з'яўлення на небе зоркі, услед якой прыйшлі тры цары, каб пакланіцца нованароджанаму Сыну Гасподняму, як прадказалі прарокі.

Мікалай Капчук

Пад „Трыма соснамі”

Людзі сустракалі Новы год, новае стагоддзе і новае тысячагоддзе па-рознаму: адны ў сямейным крузе, другія — пад адкрытым небам, трэція — у школьных залах і рэстаранах. Арганізатары навагодніх балаў атрымалі адпаведныя даходы: уступ на баль каштаваў нават 700 злотых ад пары. Многія ішлі там, дзе было найтаней. І я з сябрамі выбраўся ў Дом турыста „Тры сасны” ў Ігнатках, на акраіне горада. Ад пары плацілі мы толькі 120 злотых. За гэта далі нам дзве гарачыя стравы — катлету з бульбай і шампінёнамі ды курынае мяса з хлебам.

Апрача таго кожная пара прынесла з сабою яшчэ сваю закуску. У буфэце можна было набыць алкагольныя напоі, каву, гарбату, піва.

Пад „Трыма соснамі” дасканала балілася 160 чалавек. Было прасторна, сімпатычна. Музыканты ігралі, спявалі, арганізавалі цікавыя конкурсы. Абслуга была ветлівая, пільна сачыла за парадкам і чысцінёй. Гулянне працягвалася ад 20 гадзіны вечара да 5 раніцы. Тады перастаў іграць аркестр. Але многія госці далей сядзелі, бо пасля чаркі заўсёды многа у людзей размоў.

Міхась Сваяк

*Hurtownia zniszczy „Luiza”
zaprasza do współpracy.
Антовы склад знічаў „Luiza”
запрашае да супрацоўніцтва.
ul. Scaleniova 34, Białystok
tel. (+48 85) 653 39 16*

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Mini-

sterstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максі-

мюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свя-

рубская, Міраслава Лукша, Аляксей

Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая,

Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9,
Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na II kwartał 2001 r. upływa 5 marca 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na II kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Галерэя „Ніўкі”

«Еўрасаюз, як ты мне мілы...»

Фота Славаміра КУЛІКА

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Ксёндз звоніць у гмінную ўправу, каб забралі з-пад касцёла здохлага сабаку. Служачы хоча быць дасціпным:

— Я думаў, што пакойнікамі займаюцца святары.

— Зразумела, — адказаў ксёндз, — але ніколі без згоды сваякоў.

***

Гамулка ў размове з прымасам Вышыньскім наракае на малалюднасць на партыйных сходах:

— Вы ў выдатных абставінах: хопіць, што зазвоняць званы, а вернікі тлумна ідуць на імшу.

— Бо, бачыце, — адказвае прымас, — справа ў тым, што ў вас няма вернікаў.

***

Між суседзямі:

— Твой сабака ўкусіў у нагу маю жонку. Будзеш абавязаны за гэта заплаціць дзве тысячы злотых.

— За шкоды, якія можна кампенса-

ваць, не трэба дамагацца заплаты. Няхай твой сабака ўкусіць маю жонку і звядзем разлік.

***

Настаўнік пытае вучня:

— Колькі гадоў асобе, народжанай у 1930 годзе?

— А гэта жанчына ці мужчына?

***

— Чаму людзей больш чым малпаў?

— Таму, што на дрэвах складана размнажацца.

***

— Алё! Ці гэта страхавое агенцтва?

— Так.

— Мой муж быў застрахованы ад пажару. Нядаўна памёр. Калі магу атрымаць ад вас кампенсацыю?

— Здагадваюся, што прычынай смерці быў пажар...

— Не, ён хварэў на грып, але будзе крэміраваны.

Двухлітарная крыжаванка

9. двайная соль магнія і калія, 11. нямецкі вучоны, заснавальнік цэлюлярнай паталогіі, 13. сталіца Турцыі, 14. дзяржава з Акрай, 15. жыллё барсука.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

У крыжаванцы ў папярэднім нумары была дапушчана памылка. У пазіцыі 2 вертыкальна павінна быць *лоўкасць* замест *гіганці кальмар*.

Адказ на крыжаванку з 49 нумара

Гарызантальна: лгун, Нігер, Ілірыя, клык, закуп, аматар, альманах, сотня, Наларбор, гексаэдр, акіян, саланіна, нізоўе, Аўгій, гяур, волава, чэрнь, Рыга.

Вертыкальна: кімано, Лезуан, Гільменд, Нікан, Філах, дынар, Пляханаў, Маракана, сага, такт, абоі, хрэн, Арэнбург, каўчэг, яхідна, Пілон, солад, Легар.

Рашэнне: **Няма такой хаткі, каб не было звадка.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Нагаллі Герасімоў** з Гайнаўкі і **Казіміру Радошчу** са Свебадзіцаў.

Гарызантальна: 1. расійскі кампазітар, аўтар „Руслана і Людмілы”, 3. аазіс на поўначы Малі, 5. Херарда, прэзідэнт Кубы ў 1925-33 гг., 7. горад на поўдні Дамініканы, 9. пасля правіны, 10. перанёс сталіцу Рымскай імперыі ў Візантыю, 11. кніга Георгія Валкавыцкага, 12. брытанскі горад у графстве Бакінгемшыр з арыстакратычным каледжам, 14. сталіца Кубы, 16. вырабленая авечая шкура, 17. колочая халодная зброя.

Вертыкальна: 1. Маноліс, грэчаскі камуністычны дзеяч (нар. у 1922 г.), 2. левы прыток Волгі, 3. род дзяржаўнага аб’яднання ў старажытных цюркскіх народаў, 4. правы прыток Енісея, 6. польскі рэлігійны цэнтр, 8. паўднёваамерыканская шыроканосая малпа,

Хто такі кот

Заўсёды мяне цікавіла, і то мацней, чым варта (паводле маёй Агаты), хто прыручыў ката. Як гэты незалежны, дзікі, драпежны звер, які ходзіць сам па сабе па сваіх дарогах, даўся прывесці ў чалавечае жылло. Бо ці ж свабода ніжэй цёплага запечка ці міскі з малаком або кашай са скваркамі? І пяшчот чалавечых дзяцей, якія, пакуль іх не выхаваш, бываюць не вельмі пяшчотнымі? А выспяткі ў спіну гаспадароў зусім без дайпрычыны? Выкіданне з хаты за каўнер у надвор’е такое, што „сабакі з хаты не выганіш”? Чысты ж звер кот, сам памыецца. А што, сюскі смардзючыя? То чаму не выпусцілі з хаты, калі вас прасілі? А панюхалі б свае выдаліны з усіх сваіх дзюрак, во, як кату ванітна было б! Акуратнаму, чыстаму, зусім не п’яніцы (ну, хіба што валяр’янка...), ганарліваму, часам нават пыхліваму, калі які пародзісты. І лісліваму, калі трэба, але ўмеючаму і кіпцік паказаць. Але хай бы быў і наймілейшы для гаспадара, дык той скажа, як то людзі кажучы: кот прывыкае да месца, а не да чалавека. І розныя паскудствы пра катую-псіхатаў, а такія ж трапляюцца і між людзьмі, і то значна часцей. Праўда, ёсць людзі, асабліва сярод амерыканцаў (у ЗША лік хатніх звяроў і птушак значна перабольшвае колькасць іншага насельніцтва), якія жывёлам прысвойваюць чалавечыя рысы характару і розуму, гэтак і трактуюць сваіх улюбёнцаў. Ды ці не лепш апісаць у звычайным такому кату ці сабаку крыху далаяраў на прыстойнае дажыццё да смерці, чым выкінуць на вуліцу, утапіць ці павесіць? Але можна з тых амерыканцаў пасмяяцца, што, як то рускія кажучы, „ад жыру бесяцца”. Ну і хай.

Як ужо здаўна вядома, кот ды сабака ды іншая жывёла, што пры чалавеку водзяцца, наважваецца паразмаў-

ляць сабе час ад часу і праўду сказаць. У Каляды, у Шчодры вечар, а, можа, і ў іншы час, калі — мы не ведаем. Шчыра, па-сабачаму, па-кацінаму. Пабыковаму. А што могуць сказаць яны пра нас, дык мо і лепш, што не пачуем. А пачуць можа іхнюю размову чысты, сумленны, добры чалавек. Такі нават пра нас, чалавецтва, добра хоча думаць, аптымістычна. Пачуў бы праўду з вуснаў нявінных (хай і драпежных) звяроў, дык ашалеў бы. У дэпрэсіі заграз бы. Бо гэта, мабыць, была б тая аб’ектыўная праўда, эсенцыя мудрасці, якую шукаюць ад тысячагоддзяў філосафы і алхімікі. Бо тая прыродная мудрасць, цярымасць, жыццё паводле Божых правіл, усё жывёльнае — ад Бога.

І далей тут не разумею ката. Бо ж кот ведае, які чалавек. Бруднейшы ад яго, больш пражорлівы, драпежны дзеля самога палявання і задавання болю, распусны ўвесь год, не так прывязаны да радзімы і сяброў, і дзеці яго не ўмеюць гуляць са схаванымі кіпцікамі. І, вядома, мышэй чалавек не ловіць. Дык нашто яго на Зямлі трымаць, чалавека, такога шкодніка? То ж самому Тварцу боязна глядзець на тое, што ён з Зямлэй вычваряе! А ж на сам канец Айцец ствараў чалавека: каб быў не менш прыгожы, чым хоць бы і кот, каб быў ласкавы, цярылівы, меў волю, ды ведаў, што, калі выйдзеш задалёка, дык могуць цябе чакаць непрыемнасці. Выкінуць з хаты за непатрэбнае фуканне ды натапырванне хваста. І, хлопча, не паскудзіць! Не грашыць! Бо раз лапка асунецца, дык патырчма паляцеў ты ўніз... У пекла. А хто табе лапку падасць у бядзе? Толькі іншы, на цябе падобны, ды больш асвядомлены...

І далей не разумею, чаму такая парадачная істота, званая катом, нас, людзей, трымаецца.

Вандал АРЛЯНСКІ

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Ciepła 1/7, 15-472 Białystok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *steph@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў падсумавальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — колькасць ачкоў, якія песня сабрала за перыяд падсумавання; трэцяя лічба — інфармацыя, колькі разоў песня знаходзілася ў рок-гіт-парадзе.

Падсумаванне (пасля 20 выпускаў)

1	308	19	КРЫВІ, „За туманам”
2	284	19	Н.Р.М., „Паветраны шар”
3	271	20	Р.Ф. БРАГА, „Рэчанька”
4	257	16	Н.Р.М., „Чыстая светлая”
5	254	19	Н.Р.М., „Партызанская”
6	246	18	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
7	241	18	КАРДОН, „Айчына”
8	208	17	УЛІС, „Радые свабода”
9	152	18	Н.Р.М., „Песня падземных жыхароў”
10	150	13	Р.Ф. БРАГА, „Чырвоны Гарадок”
11	121	8	РІМА, „Прывык”
12	107	14	СІНАНІМ, „Не пакінь”
13	101	7	ЛЕШЧУ, „Новае стагоддзе”
14	99	16	Н.Р.М., „Бывай”
15	96	13	Р.Ф. БРАГА, „Гэтта”
16	90	9	А. К. ПАМІДОРАЎ, „Цуд на Каляды”
17	87	8	БАС, „Купалінка”
18	85	6	Р.Ф. БРАГА, „Не гавары”
19	83	8	EXIST, „Памыліўся”
20	76	7	АЛЕСЮКІ, „Беларусачка”

Як галасаваць: песні, якая вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.